

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Pohádky před spaním pro předškolní věk

Bakalářská práce

Autor:	Zuzana Pustaiová
Studijní program:	Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Vedoucí práce:	Mgr. Petra Bubeníčková, Ph. D.
Oponent práce:	Mgr. Michal Čuřín

Zadání bakalářské práce

Autor:	Zuzana Pustaiová
Studium:	P15P0866
Studijní program:	B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor:	Učitelství pro mateřské školy
Název bakalářské práce:	Pohádky před spaním pro předškolní věk
Název bakalářské práce AJ:	Bedtime story for pre-school age

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zaměřuje na klasifikaci žánru pohádky před spaním. Její součástí je výzkumná sonda zjišťující povědomí rodičů a učitelů o pohádkách tohoto typu.

GEBHARTOVÁ, Vlastimíra. Jak a co číst dětem v MŠ. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8

LHOTOVÁ, D., SLABÝ, Z.K. Ani den bez pohádky. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-382-X.

ČERNOUŠEK, Michal (1990). Děti a svět pohádek. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00060-1

BETTELHEIM, Bruno. Za tajemstvím pohádek: proč a jak je číst v dnešní době. Praha: Lidové

noviny, 2000. ISBN 80-7106-290-1. MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef a kol. (2004). Encyklopedie literárních žánrů. Praha - Litomyšl: Paseka. ISBN 80-7185-669-X.

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: Mgr. Petra Bubeníčková, Ph.D.

Oponent: Mgr. Michal Čuřín

Datum zadání závěrečné práce: 25.10.2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí bakalářské práce samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 28. 3. 2018

Poděkování

Děkuji vedoucí mé práce Mgr. Petře Bubeníčkové, Ph. D., za odborné vedení, cenné připomínky a trpělivost při pravidelných konzultacích.

Anotace

PUSTAIIOVÁ, Zuzana. *Pohádky před spaním pro předškolní věk*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2018. 65 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce zpracovává téma pohádky před spaním. Uvedeny jsou definice a typologie pohádek. Je definována a klasifikována pohádka před spaním, jsou určeny její znaky. Dále je charakterizováno období předškolního věku, především z hlediska kognitivního vývoje. Za pomoci odborné literatury je popsán vliv pohádky na rozvoj dítěte v oblasti představivosti, sociálního vývoje, emočního rozvoje, paměti, komunikace a sluchového vnímání. Pozornost je věnována vztahu dítěte a mateřské školy. Je popsána organizace vzdělávání v mateřské škole a možnosti zařazení práce s pohádkou do režimu dne. Cílem dotazníkového šetření, které bylo stěžejní pro praktickou část, bylo zjistit povědomí rodičů dětí předškolního věku a učitelů mateřských škol o pohádkách před spaním, zda tento žánr znají, a pokud ano, zda pohádky tohoto typu pro četbu dětem využívají. Na základě získaných dat, byla provedena analýza výsledků, z níž byl vyvozen závěr.

Klíčová slova: pohádky před spaním, předškolní věk, mateřská škola, autorská pohádka

Annotation

PUSTAIIOVÁ, Zuzana. *Bedtime story for pre-school age*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2018. 65 pp. Bachelor Degree Thesis.

The Bachelor Thesis focuses on problematics of bed-time stories. Definitions and typology of fairy tales are introduced in the first place. Then, a bed-time story is defined, classified and its features are described. Furthermore, pre-school age is characterised, with special focus on cognitive development of a child. Influence of a fairy tale on child's development in the field of creativity, social and emotional development, memory, communication and hearing perception is described using specialized literature. In addition to that, this bachelor thesis focuses on relationship between child and kindergarten. It also describes organization of education in kindergarten and suggests some possible ways of integration of bed-time stories into a daily schedule. The main purpose of a questionnaire, which was crucial for a practical part, was to find out, if parents of pre-school children and kindergarten teachers have general awareness about genre of bed-time stories. In case they know this genre, more questions were asked to find out, whether they read this type of fairy tales to children. Data gathered through questionnaires were analyzed and conclusion was made.

Keywords: bedtime story, preschool age, kindergarten, literary fairy tale

Obsah

1	Úvod.....	9
2	Pohádka.....	11
2.1	Definice pohádky	11
2.2	Typologie pohádek	13
2.2.1	Lidová pohádka	13
2.2.2	Autorská pohádka.....	14
2.2.2.1	Pohádka před spaním	16
3	Dítě předškolního věku	19
3.1	Období předškolního věku	19
3.2	Vliv pohádky na rozvoj dítěte	22
3.3	Dítě a mateřská škola	23
3.3.1	Organizace vzdělávání v mateřské škole.....	23
3.3.2	Práce s pohádkou v mateřské škole	26
4	Praktická část	28
4.1	Metoda výzkumu	28
4.1.1	Realizace průzkumu	29
4.2	Výsledky dotazníkového šetření pro učitele MŠ.....	30
4.2.1	Pohlaví respondenta	30
4.2.2	Délka praxe	30
4.2.3	Četba dětem před spaním	31
4.2.4	Četnost četby dětem před spaním.....	32
4.2.5	Forma reprodukce pohádky.....	32
4.2.6	Důležitost četby před spaním	33
4.2.7	Kritérium výběru knihy	34
4.2.8	Znalost termínu „ <i>pohádky před spaním</i> “	35
4.2.9	Obsah pohádky před spaním	35
4.2.10	Preferované tituly knih	36
4.2.11	Doplňující vzdělání v oboru čtenářské pregramotnosti.....	38
4.2.12	Zájem o knižní novinky v dětské literatuře	38
4.3	Výsledky dotazníkového šetření pro rodiče dětí předškolního věku	39
4.3.1	Pohlaví respondenta	39

4.3.2	Věk respondenta	40
4.3.3	Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta	41
4.3.4	Počet dětí respondenta.....	42
4.3.5	Četnost četby dětem před spaním.....	43
4.3.6	Osoba, která čte dítěti před spaním nejčastěji	44
4.3.7	Důležitost četby před spaním	45
4.3.8	Nejoblíbenější kniha dítěte respondenta.....	46
4.3.9	Kritérium výběru knihy	47
4.3.10	Znalost termínu „ <i>pohádky před spaním</i> “	48
4.3.11	Obsah pohádky před spaním	48
4.3.12	Preferované tituly knih	49
4.3.13	Rada při výběru knihy	50
4.4	Závěr realizovaného výzkumu	51
5	Závěr	55
6	Použité zdroje.....	57
7	Seznam příloh	59

1 Úvod

Pohádka se pojí s každým jedincem ve všech obdobích jeho života. Ať už se jedná o dítě, kterému rodiče čtou pohádku, nebo o dospívajícího, který si přeje, aby se v jeho životě pohádkový příběh odehrál, nebo o dospělého, který pohádky čte svým dětem, nebo o prarodiče, který vnoučatům pohádky vypráví. Pohádka je tedy neodmyslitelnou součástí našich životů. Z vlastních vzpomínek vím, že čas, kdy moji rodiče nebo prarodiče seděli na okraji postele a četli mi před usnutím pohádku, byl něčím výjimečným, byl to okamžik, kdy se svět pomyslně zastavil a kdy existoval pouze onen pohádkový příběh, který mi vyprávěl někdo blízký. Z tohoto důvodu jsem si pro svou bakalářskou práci vybrala právě téma *Pohádky před spaním pro předškolní věk*.

Období předškolního věku je pro vývoj dítěte zásadní a právě pohádky jsou jeho nedílnou součástí. Nejen, že rozvíjí fantazii, myšlení, řeč, emoční složku osobnosti, ale také je pro dítě zdrojem informací. Dítě chápe rozdíl mezi dobrem a zlem, skrze pohádku zažívá mnoho situací, z kterých často vyplývá určité ponaučení, díky kterému v reálném světě snáze řeší problémy. Ohledně četby před spaním v předškolním věku je nezastupitelná funkce rodiny, která má vliv na celkový rozvoj dítěte. V rámci čtenářského rozvoje se jedná o to, zda rodiče vytvoří dítěti ke knihám pozitivní vazbu, záleží tedy na rodičích, jestli budou dítěti číst, prohlížet si s ním knihy, povídat si o nich nebo navštěvovat knihovnu. Vztah ke knihám utváří především rodina, ale i mateřská škola má v tomto směru mnoho možností. Učitelé v mateřských školách s knihou pracují a snaží se dětem onen pozitivní vztah ke knihám vytvořit. Obě tyto instituce, jak škola, tak rodina, mají v rámci rozvoje čtenářské pregramotnosti zásadní roli. Četba dětem předškolního věku je nejčastěji realizována právě před spaním, k čemuž patří i odpočinková funkce pohádky, tedy dítě by mělo během četby relaxovat.

Cílem bakalářské práce bude získat informace o povědomí rodičů dětí předškolního věku a učitelů mateřských škol o pohádkách před spaním, zda mají povědomí o pojmu, a pokud ano, zda pohádky tohoto typu využívají. Dále také jak k četbě dětem před spaním přistupují a zda ji vůbec praktikují.

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, část teoretická a část praktická. V teoretické části bude za pomoci odborné literatury definována pohádka, její typologie, rozdělení na lidovou a autorskou. Poté se na základě přečtené beletrie pro děti pokusím definovat pohádku před spaním, uvést její hlavní znaky a sepsat její typologii. Dále pak teoretická část bude zaměřena na dítě předškolního věku. Zaměřím se na toto období z hlediska psychologie, dále charakterizuji vliv pohádky na rozvoj dítěte předškolního věku. V poslední části teoretické části se zaměřím na vztah mateřské školy a dítěte předškolního věku. Stručně charakterizuji organizaci předškolní výchovy, organizaci dne v mateřské škole a to, jak učitelé v mateřských školách mohou pracovat s pohádkou. V praktické části bude uvedena metodologie výzkumu, a jak byl výzkum realizován. Dotazník bude zaměřen na termín *pohádky před spaním*, zda ho respondenti znají a do jaké míry s ním pracují. Dále pak budou zjišťována data ohledně četnosti četby dětem před spaním. Na základě získaných dat bude provedena analýza výsledků, která bude rozpracována do závěru realizovaného výzkumu.

2 Pohádka

Následující podkapitoly se zabývají pohádkou, definují tento pojem a shrnují jeho hlavní znaky. Dále pak popisují lidovou pohádku, autorskou pohádku a jejich rozdíly. Nejvíce se ale zabývají pohádkami před spaním, jejich znaky a dělením.

2.1 Definice pohádky

Pohádka je jedním ze základních prozaických žánrů, který má svůj původ v lidové slovesnosti. „*V případě lidové pohádky jde o vyprávění fantastické a dobrodružné povahy, v němž se mísí realita s fantazií. Protože pohádky vznikaly již v předhistorické době, najdeme v nich prvky magické a mytologické. Obvykle vyjadřují názory, životní pravdy, sny i touhy určitého kolektivu, který se také po staletí podílel na jejich přenášeni z úst do úst*“ (Pavera a Všeticka, 2002, s. 280). Při ústním podání se podoba pohádek měnila, z tohoto důvodu vznikalo několik různých variant těchto příběhů. Pohádka využívá ustálené a stereotypní formule na počátku i konci příběhu, opakují se zde motivy, je zde výrazná číselná symbolika, děj se odehrává v určitém nespécifikovaném prostoru a čase. (Pavera a Všeticka, 2002).

Pohádku řadíme k nejstarším literárním útvarům. Je založená na fantastickém příběhu a neváže se na konkrétní prostor a čas. Lidové pohádky řadíme do žánrů lidové slovesnosti, tyto pohádky byly sbírány a umělecky ztvárňovány. Poté na podkladě pohádek lidových začaly vznikat pohádky autorské. „*Pohádka postihuje základní lidské touhy a obecné životní principy a pravdy. V pohádce se užívají ustálené formule vstupní (Byl jednou jeden, Za devatero horami aj.) a závěrečné (Zazvonil zvonec a pohádka je konec..., A tak žili, a jestli neumřeli, žijí dodnes...).* V pohádkách se uplatňují magická čísla 3, 7 a 9“ (Křivánek a Kupcová, 1994, s. 37). Motivы se opakují na základě číselné symboliky a pohádka často používá ustálené formule. (Křivánek a Kupcová, 1994).

Obě tyto definice se shodují v názoru, že pohádka je jedním ze základních literárních útvarů, vyprávění je založeno na fantastickém příběhu, který se odehrává v určitém nekonkrétním čase a prostoru. Pohádky vyjadřují touhy, životní pravdy a názory,

většinou používají ustálené formule na začátku a na konci, opakují motivy na základě výrazné číselné symboliky.

Richter ve své publikaci *Pohádka a divadlo* uvádí definici pohádky takto: „*Pohádka je umělecká slovesná smyšlenka, o níž vypravěč i posluchač vědí, že není hodnověrnou věcnou zprávou o skutečnosti, nýbrž zábavným výmyslem, jehož odtažitost od reality je zdůrazněna nejen přímo vysloveným „bylo-nebylo“, přítomností kouzel, zázraků, nadpřirozených bytostí nebo přinejmenším až neuvěřitelné nadsázky, ale i zasazením děje do neurčité (většinou daleké) minulosti a svébytnou kompozicí*“ (Richter, 2004, s. 5). Pohádka má tedy v první řadě funkci estetickou a zábavnou, zdůrazňuje, že se jedná o fikci, používá ustálené formule, místo i čas děje jsou neurčité, pracuje s kouzly, a realitu mísí s fantazií v jeden svět. (Richter, 2004).

„*Pod název pohádka se zařazují literární texty, které vznikly na základě rozmanité palety starodávných vyprávění, vstřebávajících při své pouti světem rozličné bájně představy lidstva, nadčasové životní pravdy, zejména věcnou touhu po naplnění dobra, a víru v kouzelnou moc slova*“ (Čeňková a kol., 2006, s. 107). Z této definice vyplývá, že pohádka je založena na fantazii, že se skrze ústní předání měnil její obsah, že se zabývá pravdou, touhou po dobru a že v příběhu lze nalézt víru v kouzelnou moc slova.

Psycholog Michal Černoušek ve své publikaci *Děti a svět pohádek* pak klade důraz na dětskou psychiku a imaginaci. „*Pohádka je především útvar uměleckého slova a byla složena k vyprávění, k tomu, aby obraznost slova vyvolávala skryté obrazy imaginace, dřímající v dětské psychice, v mysli posluchače*“ (Černoušek, 1990, s. 6).

Ze všech výše uvedených definic lze vyvodit následující znaky pohádky:

- propojení fantazie s realitou
- stereotypní formule na začátku i na konci
- opakování motivů
- číselná symbolika
- jednotný nekonkrétní čas a prostor
- vyjadřují lidské touhy, sny, názory a životní pravdy

2.2 Typologie pohádek

Jelikož pohádky před spaním řadíme do žánru autorské pohádky, vybrala jsem si pro svou práci dělení pohádek podle původu, tedy na lidovou a autorskou. V následujících podkapitolách se pokusím definovat znaky a rozdíly pohádek lidových i autorských.

2.2.1 Lidová pohádka

Lidová pohádka jako taková vychází z folklóru, jedná se o prozaický žánr, který řadíme do ústní lidové slovesnosti, jedná se o jeden z hlavních žánrů literatury pro děti a mládež. Základním pilířem lidové pohádky je fantastika. Pravděpodobně nejstarším typem lidové pohádky jsou pohádky kouzelné, pro které je typický nadpřirozený prostor i obsah a čas velmi vzdálený tomu našemu. Tyto pohádky jsou založeny na lidských snech a přáních, vystupují zde postavy, jejichž role jsou založeny na archetypech. Lidové pohádky se předávaly skrze generace pouze ústně, tedy nemůžeme přesně určit autora, ani místo jejich vzniku. (Čeňková a kol., 2006).

Na druhou stranu můžeme vidět několik společných rysů ve většině lidových pohádek různých národů a můžeme tak usuzovat, že se pohádky šířily nejen za hranice měst a krajů. *„Pohádky mají z celého folkloru nejvíce nadnárodních znaků, nejsilnější mezinárodní povahu. Mezi společné znaky evropských pohádek patří:*

- *stejně mravní principy:*
 - *víra ve věčnou spravedlnost*
 - *závaznost daného slova*
 - *kladný vztah k životu projevující se i lidovým humorem*
- *hrdina je vždy:*
 - *čínorodý*
 - *mravně ušlechtilý*
 - *statečný, ale rozvážný a důvtipný*
 - *bojuje s nadpřirozenými bytostmi i se zlými lidmi*
 - *pomáhají mu přitom přátelé včetně zvířat*
- *opakování obdobných kompozičních a stylových postupů, syžetů, motivů, postav“*
(Richter, 2004, s. 6).

Teprve na počátku 19. století se objevili první sběratelé pohádek, kteří pohádky sepisovali a vytvářeli tak první sbírky folklorních pohádek. Sběratelé lidové pohádky sbírali, třídili a přetvářeli v literární text. Lidové pohádky můžeme rozřadit podle typů na kouzelné, legendární, novelistické, o hloupých čertech, humorné či o zvířatech. (Čeňková a kol., 2006).

2.2.2 Autorská pohádka

„Definovat autorskou pohádku je zdánlivě velice snadné. Jedná se o umělý příběh s pohádkovými rysy – nejčastěji kouzelnými prvky – určený zpravidla dětem“ (Čeňková a kol., 2006, s. 127).

Vznik autorské pohádky souvisí s určitými rysy lidové pohádky. Hlavním znakem je, že zde autoři uplatňují svou tvůrčí individualitu. V zásadě dodržují určité formální postupy, aby zachovali žánrovou specifikou, některé motivy, vypravěčský princip, na druhou stranu ve významech a intertextuálních vazbách směřují dále. Většina autorských pohádek je psána pro dětského příjemce, avšak příběhy jsou obohaceny o další významové i žánrově druhové přesahy. (Urbanová a Rosová, 2003).

Dále zde uvádím dělení autorské pohádky i s příklady autorů a děl podle Čeňkové:

- *moderní pohádka*: jsou zde velmi zdatelné lidové motivy, které jsou doplněny o silný etický prvek; Jiří Mahen (*Co mi liška vyprávěla*),
- *sociální pohádka*: se pojí s obdobím proletářské poezie, pro vývoj české autorské pohádky nemají zásadní vliv; Jiří Wolker (*O růži, která rozkvetla v deštích*),
- *pohádka se zvířecím hrdinou*: v dětské literatuře se poprvé objevuje vypravěč, velkou úlohu zde hrají ilustrace, hrdiny příběhu jsou zvířata, která mají lidské vlastnosti, v Čapkově případě dokonce zvířata představují děti, ale zároveň si na příběhu uvědomujeme skutečný život zvířat, u Sekory je tím myšlen život hmyzu; Josef Čapek (*Povídání o pejskovi a kočičce*), Ondřej Sekora (*Ferda Mravenec*),
- *pohádky naruby*: pohádky naruby mají stejné motivy jako pohádky lidové, ale jsou zde vyměněné typizované funkce hlavních postav (většinou se jedná o pohlaví, např.

princezna zachraňuje Honzu), autor tak napíná čtenáře, který ví, co by obvykle mělo následovat, ale neví, jak bude příběh upraven; Josef Lada (*Pohádky naruby*),

- *pohádky iluzorního folkloru*: jedná se o autorské pohádky, které používají stejné postupy jako lidová pohádka a také využívají stejné prostředí jako folklorní pohádky; Jan Drda (*České pohádky*),
- *filmové pohádky*: v knižní podobě vznikaly na základě již úspěšného filmového zpracování, filmová pohádka vychází z myšlenky, že reálný svět je tak nádherný, že láká i pohádkové bytosti, které neodolají, a do našeho světa se vydají; Ota Hofman (*Pan Tau a tisíc zázraků*),
- *parodické pohádky*: jedná se o podobný typ, jakými jsou filmové pohádky, ale pohádkové postavy ještě navíc vtipně popisují realitu, čímž dochází k určité parodii; Miloš Macourek (*Mach a Šebestová*),
- *pohádkové cestopisy*: jedná se o cestopisy pro děti, hrdinové prochází buď různými zeměmi, nebo pouze jinými kraji ve své vlastní zemi, aby na konci svého putování zjistili, že doma se mají nejlépe a že to co hledají, mají právě tam, odkud vyšli; Ludvík Aškenazy (*Putování za švestkovou vůní aneb Pitřýsek neboli Strastiplné osudy pravého trpaslíka*),
- *nonsensové a groteskní pohádky*: jedná se o pohádky, které kladou velký důraz na fantazii a humor, v těchto pohádkách je vše možné, tedy pro dospělého čtenáře jsou tyto příběhy plné nesmyslů, ale dětem přináší velký prostor pro představivost; Alois Mikulka (*O vynálezci dětských snů*). (Čeňková a kol., 2006).

Na základě výše uvedených typů a mnou prostudované literatury uvádím rozdíly mezi lidovou a autorskou pohádkou. Lidová pohádka na rozdíl od autorské nemá autora, byla vytvořena původně pro dospělého příjemce, vychází z archetypů, využívá tradiční motivy, postavy a situace, nemá konkrétní prostor a čas. Autorská pohádka oproti tomu staví děj na určité místo, které je často ze současnosti, udává čas nějakým detailem (např. technologická vyspělost, oblečení), hrdiny se stávají obvykle děti, zvířata nebo předměty denní potřeby. Zvířecími hrdiny nebývají domácí zvířata, ale spíše hmyz nebo volně žijící zvířata. Autoři ve velké míře využívají nesmysl, kterým se snaží dosáhnout komičnosti. Autorská pohádka byla primárně určena dětskému příjemci. Naopak se tyto dva typy většinou shodují v tom, že využívají stejné kompoziční postupy, objevují se zde nadpřirozené bytosti, za důležité považují morální vyznění.

2.2.2.1 Pohádka před spaním

Z počátku této podkapitoly je nutné uvést, že odborné texty orientující se na pohádky před spaním jsou ve velmi malé míře obsaženy v rámci odborné literatury zabývající se dětskou literaturou. Tudíž informace a závěry v této podkapitole, jsou vyvozeny autorkou bakalářské práce na základě studia pohádek před spaním a dostupné literatury. Typologie pohádek před spaním vznikla jako výsledek zkoumání textů dostupných českému čtenáři.

Pohádku před spaním řadíme mezi pohádky autorské. Jedná se o krátké příběhy s jednoduchým dějem, který nenutí dítě hlouběji přemýšlet. Rozsah příběhu odpovídá času, kdy se dítě dostává za pomoci představ do fáze lehkého spánku. Dítě slyší hlas vypravěče tiše, má tak uklidňující pocit bezpečí, že je v místnosti někdo další a že může bez obav usnout. Z tohoto důvodu je vhodné, aby dětem četli pohádky před spaním rodiče, prarodiče, sourozenci, tedy osoby, ke kterým má dítě pozitivní vztah. V pohádkách před spaním většinou děti provází nějaká hlavní postava (skřítek, předmět, zvíře, dítě), která je dětem velmi blízká svými problémy. Tyto příběhy jsou často zábavné, mají vtip a předávají dětem určitou zkušenost. Rozhodně v těchto příbězích nenalezneme násilí a velké zlo. Součástí příběhu jsou ilustrace, které jsou jemné a převážně tónované do modré uklidňující barvy.

Uvádím zde znaky pohádek před spaním:

- *Krátký text* – text je poměrně krátký. Děti v předškolním věku většinou usínají rychle, je tedy délka textu dostačující. Dítěti tak neunikne pointa a závěr pohádky.
- *Jednoduchý děj* – příběh má pouze jednu linii, nejsou zde vedlejší dějové linky. Nejsou zde ani zdlouhavé popisy prostředí děje a postav. Charakter postav je jednoduchý a snadno rozpoznatelný. Dítě se v ději dobře orientuje, rozumí jeho obsahu. Konec je dobrý, pro dítě jasný a pochopitelný. Jednoduchost dává velký prostor dětské fantazii.

- *Postava blízka dítěti* – příběh se vždy týká jedné postavy. Může se jednat o dítě, zvíře, pohádkovou postavu nebo věc. Tato postava pak zažívá nějaké dobrodružství, něco netradičního.
- *Vtip* – často se pohádky před spaním vyznačují humorností. Bývají psané s nadsázkou, kterou dítě chápe, jsou zde časté slovní hříčky. Vtip příběhu bývá často založen na tom, že hlavní postavou je nějaká obyčejná věc, nebo naopak nesmyslná věc či vymyšlené zvíře.
- *Nepřítomnost násilí* – pohádky před spaním se vyznačují absencí násilí. Děti by neměly mít v mysli před usnutím negativní myšlenky, proto jsou tyto pohádky zaměřeny na dobro, přátelství, lásku a jiné pozitivní vlastnosti.
- *Minimum dialogů* – v těchto příbězích najdeme oproti ostatním pohádkám méně dialogů. Je to z důvodu čistoty a jednoduchosti děje, aby dítě nebylo zatěžováno dalšími informacemi, kvůli kterým by muselo přemýšlet a nemohlo tak klidně usnout, aby si mysl dítěte mohla odpočinout. Dítě se v příběhu jednoduše orientuje, je si jisté jeho průběhem i koncem, nepotřebuje vysvětlení, a tak v klidu usne.
- *Jednoduché ilustrace* – pokud se v knížce vyskytují ilustrace, tak v omezené míře. Neměly by dítě nijak rozptylovat. Jedná se většinou o jednoduché ztvárnění části děje. Dětem by tyto obrázky neměly určovat přesnou představu o příběhu, měly by jim nastavit jen určité základní hranice. Dítě by si pak samo mělo dotvořit vše podle své fantazie, představivosti a kreativity, což jsou zároveň složky, které se u dítěte v rámci pohádek před spaním rozvíjí. Ilustrace jsou většinou laděny do odstínů modré, která je barvou uklidňující.

Dále se pokusím o roztřídění pohádek před spaním. Pohádky jsem rozdělila podle motivu takto:

- *Pohádky o přírodě* – příběh se odehrává v přírodě (les, louka, rybník). Vystupují zde většinou pohádkové bytosti, jakými jsou víly a skřítki. Skrze tyto příběhy děti poznávají prostředí kolem sebe, jak by se měly v přírodě chovat. Často zde dochází k tomu, že člověk v přírodě provede něco, čím pohádkové bytosti trpí. Řadit sem můžeme například knihu Zuzany Pospíšilové *Lesní pohádky* (2014) nebo knihu Lenky Rožnovské *Víla Větrnka* (2013).
- *Pohádky o zvířátkách* – v těchto pohádkách bývají hlavními hrdiny zvířata, která prožívají stejné zážitky jako děti, mají ale také stejné problémy, čímž jsou dětem tyto

pohádky velmi blízké. Je zde určitá podobnost s bajkami. Zvířata mají lidské vlastnosti a rysy. Jako příklad uvádím knihy Zuzany Pospíšilové *Psí pohádky* (2017) a *O lišce Matyldě a medvědu Šimráčkovi* (2017) a knihu Lenky Rožnovské *Kuřátko Ťutík* (2013).

- *Pohádky technické* – v příbězích se do popředí dostávají technické věci, většinou tedy dopravní prostředky, mohou být jak hlavními hrdiny, tak jen nedílnou součástí příběhu. Jedná se většinou o vyprávění, ve kterém velkou roli hraje nějaký dopravní prostředek. Do této kategorie řadím knihu Zuzany Pospíšilové *Pohádky z parkoviště* (2013).
- *Pohádky o princeznách* – v těchto pohádkách se setkáme s princeznami, králi a princí, jsou zde ale i další hrdinové, většinou skřítkové. Princezny zde nebývají hloupé, ani pyšné, ale většinou se něčím trápí, a vymýšlí, jak to vyřešit. K těmto pohádkám patří i kniha Zdeňka K. Slabého *Tři princezny a neonek* (2014).
- *Pohádky kouzelnické* – tyto příběhy jsou provázeny postavou kouzelníka, který je hodný a který učí své svěřence různým kouzlům. Děti se díky příběhu plně přenesou do světa fantazie, kde budou mít pocit, že i ony samy dokážou kouzlit. K takovým knihám řadím pohádkovou knihu Lenky Rožnovské *Škola pohádkového kouzlení* (2013).
- *Pohádky o dětech* – tyto pohádkové příběhy jsou dětem nejbližší. Jsou pro ně také nejvíce srozumitelné. Děti v pohádkách prožívají stejná trápení, jako děti reálné. Příběhy se často odehrávají v mateřské škole, doma, u babičky, nebo mají alespoň rámeček příběhu, který se odehrává v dětském známém prostředí. Do této kategorie patří kniha Lenky Rožnovské *Skřítkovi školkovničky* (2013) a kniha Zdeňka K. Slabého *Dášenska a Pumprlík* (1967).
- *Pohádky před usnutím* – tyto pohádky mají již ve svém názvu, že jsou určeny ke čtení před spaním. Příběhy často začínají tím, že hlavní hrdina usíná, a dobrodružství, která zažívá, se odehrávají, až když usne. Jedná se o pohádky, které autor cíleně napsal jako pohádky před spaním. Velmi časté je, že v těchto pohádkách je různorodá tematika od čertů, přes princezny, po děti. Takovými knihami jsou *Pohádky do hajan* (2014) nebo *Pohádky pod polštář* (2012) od Zuzany Pospíšilové.

3 Dítě předškolního věku

V této kapitole se budu zabývat definováním pojmu předškolní věk. Hluběji se budu zabývat kognitivním vývojem a vývojem řeči dítěte předškolního věku. Dále uvedu, jaký mají vliv pohádky na osobnost dítěte. V druhé části této kapitoly se zaměřím na instituci mateřské školy, na to, jakým způsobem je organizováno předškolní vzdělávání v České republice. V neposlední řadě se pokusím popsat, jak lze v mateřské škole s pohádkou pracovat.

3.1 Období předškolního věku

Tímto pojmem v širším slova smyslu chápeme období od narození až po nástup do základní školy, období předškolního věku v užším smyslu slova označuje období, které trvá od 3 do zpravidla 6 let věku dítěte. Tato fáze nekončí šestým rokem, ale nástupem dítěte do základní školy. Pro předškolní věk je typické upevňování vlastní pozice v okolním světě, značná míra představivosti, která dítěti pomáhá svět chápat, intuitivní uvažování bez velké míry logiky, přetrvávající egocentrismus, vlastní iniciativa dítěte, rozvoj vztahů s vrstevníky mimo rodinu, tedy počáteční socializace, a především hra. (Vágnerová, 2005).

V tomto období se stále zdokonaluje motorický vývoj, především je znatelná větší hbitost, lepší koordinace pohybů a celkový rozvoj hrubé i jemné motoriky. V průběhu tohoto věku se také zdokonaluje řeč, postupně dítě začne vyslovovat přesněji, věty jsou obsahově bohatší a dítě má větší zájem o mluvenou řeč, rozšiřuje si slovní zásobu a začíná využívat řeč k regulaci svého chování. V rámci kognitivního vývoje dítě postupuje na úroveň intuitivního myšlení, využívá pojmy a úsudek. Dítě v tomto období využívá antropomorfismus (vše polidšťuje) a magičnost (na základě fantazijních představ mění fakta podle svého přání). Co se týče emočního vývoje a socializace dítě si osvojuje svoje sociální role, chová se prosociálně, z počátku se věnuje paralelní hře, která postupně přejde ve hru společnou, až kooperativní. (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Kognitivní vývoj je z hlediska čtenářské pregramotnosti nejdůležitější, vracím se k němu v následujících odstavcích.

Jak již bylo uvedeno hlavním znakem je intuitivní myšlení, děti v předškolním věku ještě nepoužívají všechny zákony logiky, jejich myšlení tedy není přesné. Podle Vágnerové (2005) jsou čtyřmi hlavními znaky uvažování dítěte předškolního věku *centrace*, *egocentrismus*, *fenomenismus* a *prezentismus*. Centrace znamená, že dítě svou pozornost zaměří na jeden znak, který považuje za důležitý, a všechny ostatní, které mohou být důležitější, eliminuje. Děti v tomto věku nedokážou brát v potaz více hledisek dané situace. Egocentrismus spočívá v tom, že děti jsou přesvědčeny, že existuje pouze jeden názor, tedy ten jejich. Nemají představu, že by mohlo být více názorů, a tak nejsou schopny akceptovat objektivní pravdu. Dalším znakem je „*Fenomenismus, tedy důraz na určitou podobu světa, eventuálně na takovou představu*“ (Vágnerová, 2005, s. 175). Předškolní dítě má představu o světě podle toho, co vidí, co zjistí zkušeností. Posledním znakem týkajícím se uvažování je prezentismus. Jedná se o to, že dítě vnímá svět tak, jak ho právě vidí, protože pro něj přítomnost znamená jistotu. Je pro něj zásadní, co probíhá v přítomnosti, co se děje v daném okamžiku. Dále uvádím znaky, díky nimž dítě zpracovává informace. Magičnost je znak, který dítěti pomáhá dokreslit si za pomoci fantazie reálný svět tak, aby ho lépe pochopilo. Dalším znakem je antropomorfismus, který spočívá v tom, že dítě dává vlastnosti lidí neživým objektům. Děti v tomto věku jsou sice schopny rozlišit živé a neživé, ale nedělá jim problém tyto odlišnosti nerespektovat. Za pomoci arteficialismu si dítě vykládá, jak vznikl okolní svět. Dítě si představuje, že někdo svět vytvořil, na příklad namaloval na oblohu hvězdy. Dalším znakem je absolutismus. Dítě v předškolním věku potřebuje mít dostatečný pocit jistoty. Z tohoto znaku tedy plyne, že dítě si myslí, že všechna jeho dosavadní poznání mají konečnou platnost, není schopno přijmout novou skutečnost, která by popírala jeho doposud získané poznatky. „*Předškolní děti ignorují informace, které by jim překážely a komplikovaly pohled na svět*“ (Vágnerová, 2005, s. 177). Děti si realitu upravují tak, aby pro ně byla jednoduše pochopitelná. Z tohoto důvodu vznikají tzv. konfabulace, nepravé lži. (Vágnerová, 2005).

Dále je u dětí předškolního věku časté, že používají analogické uvažování, díky kterému odvozují pojmy, které jsou mnohdy nesprávné. Je ale nutné dodat, že analogické myšlení je pro kognitivní vývoj dítěte nezbytné, neboť pomáhá dítěti pochopit souvislosti a utřídit doposud získané znalosti. Děti v tomto věku potřebují určitý systém, pravidla, která přijímají od ostatních, ale třeba je i odvozují z pohádek, i když ne vždy zcela správně. K

dodržování stanovených pravidel jsou předškolní děti většinou striktní a nechtějí je nijak zásadně měnit, stereotyp jim dodává pocit jistoty. U dětí předškolního věku se můžeme setkat s typickými způsoby řešení problémů. Velmi často dítě řeší problém podle určitého zažitého scénáře, tedy předpokládá, co se obvykle děje za stejných souvislostí, ve stejných vztazích. Druhý způsob uvažování při řešení problémů je ten, že dítě vidí řešení optimisticky a egocentricky, neboť nejsou schopny vymyslet propracovaný plán, jejich návrhy jsou tedy obvykle nerealizovatelné. Děti většinou vycházejí z toho, co se naučily, a pouze se to snaží převést do dané situace. (Vágnerová, 2005).

Další oblastí, jejíž vývoj je z hlediska čtenářské pregramotnosti důležitý, jsou verbální schopnosti. Děti si své komunikační schopnosti rozvíjí především v komunikaci s vrstevníky, ale i s dospělými, neboť se často učí nápodobou. Z toho často vyplývají situace, kdy dítě parafrázuje, co slyšelo od rodiče. V rámci různých kontextů tak obohacují svůj slovník. K tomu jim dopomáhají i otázky „proč“ a „jak“, které jim dotváří celkový obraz o situacích. Dítě v předškolním věku je schopno chápat homonyma. Je nutné ale uvést, že předškolní děti nejdříve chápou orientaci v prostoru, až poté začínají správně užívat orientaci v čase. Děti si v tomto věku upevňují pravidla gramatiky v mluvené řeči. Po čtvrtém roce děti používají složitější věty a postupně i souvětí, dokážou gramaticky správně použít budoucí čas a do šesti let jsou schopny správného užití všech časů sloves. Dítě často využívá tzv. egocentrickou řeč, která je určena v první řadě dítěti samotnému. Skrze ni popisuje svoje myšlení, tato řeč je jednoduchá a útržkovitá, jelikož je určena především dítěti, tak v ní nemusí být sděleny všechny informace, neboť dítě je všechny ví a nemá potřebu některé z nich opakovat. Děti prostřednictvím tohoto typu řeči popisují svoje pocity, snaží se pochopit situaci, samy si udávají pokyny pro své chování a jednání. Díky egocentrické řeči si situace lépe pamatují. Tento typ řeči je pro dítě velmi snadný, protože se v komunikaci nemusí nikomu a ničemu přizpůsobovat, naopak se může nadále jednoduše orientovat v probíhající situaci, kterou řeší. (Vágnerová, 2005).

3.2 Vliv pohádky na rozvoj dítěte

Pohádky mají na rozvoj dítěte prokazatelný vliv hned v několika oblastech, ať už se jedná o představivost, emoční rozvoj, pozornost, paměť či sluchové vnímání. V následujících odstavcích se pokusím zásadní vliv pohádek podrobněji popsat.

Představivost je jednou z hlavních oblastí, na které má čtení pohádek vliv. Dítě pohádce věří, protože příběh plně respektuje myšlení dítěte a jeho dosavadní zkušenosti se světem. Dítěti tak nedělá problém věřit věcem, které se v příběhu odehrávají, které jsou pro něj nové, které jsou vymyšlené. Převádí je poté do svých příběhů a her. Považuje je za reálné a pravdivé. Díky fantazii si tak dokáže vysvětlit věci, kterým nerozumí, a dovede si odpovědět na otázky, které ho zajímají. (Bettelheim, 2000).

V sociálním vývoji pomáhají pohádky především v rámci osvojování sociálních rolí. Zásadní je pro dítě rozlišení ženského a mužského archetypu a jasné vymezení role dobra a zla, v tomto případě jsou nejdůležitější lidové pohádky, které kladou důraz na mužský a ženský archetyp, a také na principy dobra a zla, které je vždy spravedlivě potrestáno. Děti si ale také začínají uvědomovat své role, jejich rozdílnost. V mateřské škole jsou žáky a doma jsou dcerami, syny, ale zároveň jsou také zástupci žen, mužů. Se sociálním vývojem úzce souvisí vývoj emoční, sociální porozumění. V pohádkách se dítě setkává se slovy, které popisují pocity, naučí se tedy popsat i své vlastní pocity, v důsledku toho dokáže rozeznat a pochopit pocity druhých. Dítě v předškolním věku začíná chápat emoce, dovede je pojmenovat, nebo alespoň popsat. U takto starých dětí můžeme pozorovat počátky empatie. Pro správný rozvoj emočního vývoje je také velmi důležité, aby dítěti pohádku předčítal někdo, kdo je dítěti blízký, ke komu má dítě kladný vztah. (Langmeier a Krejčířová, 2006).

Dále zde uvádím další oblasti, na které mají pohádky značný vliv. Tyto poznatky jsou mnou vyvozeny na základě prostudované odborné literatury. Pohádky dítěti pomáhají s pochopením vlastní identity skrze ztotožnění s hrdinou. Hrdina v příběhu má většinou podobné problémy jako dítě samo, dítě se pak snáz vyrovnává s realitou, nachází nová řešení, zjišťuje, že se situace vždy dá řešit. Díky hrdinovi se dítě vypořádá i se svými negativními vlastnostmi, s chybami, s pocity. Pohádky také u dítěte rozvíjejí paměť. Z tohoto důvodu je dobré, aby si předčítající s dítětem o pohádce povídal po odpočinku,

bezprostředně po přečtení, druhý den. Není důležité kdy přesně, ale je důležité si najít chvíli času a s dítětem si o příběhu popovídat. Dítě si procvičuje paměť, příběh chápe detailněji, může se na cokoli zeptat, utváří si vztah s předčítajícím a zároveň si zlepšuje komunikační dovednosti. Příběh může využít ve své následné hře, obohatit si ho vlastní fantazií, vrací se k němu, tedy si stále procvičuje paměť. S pamětí souvisí i pozornost, jejíž rozvoj by měl podchytit právě předčítající, který má za úkol ptát se dítěte na situace i drobnosti z příběhu, tím donutí dítě více se soustředit, nebo alespoň tak, aby udrželo pozornost po celou dobu příběhu. Čtení je pro děti velmi důležité v oblasti sluchového vnímání, která úzce souvisí s vývojem řeči, neboť jsou to právě předčítající, kteří jsou pro dítě mluvním vzorem. Dítě se snaží napodobovat to, co vnímá, co slyší. Tedy pokud bude mít předčítající vadu řeči, je velmi pravděpodobné, že dítě bude mít špatný řečový návyk, jelikož ho předčítající nebude schopen opravit. Dítěti se sluchové vnímání na základě pohádek rozvíjí díky mluvenému slovu, dokáže vnímat různé polohy hlasu, barvu, dynamiku, tempo řeči i určitou melodičnost. Z hlediska řeči je pak pro dítě nejdůležitější, že se učí naslouchat, slyší nová a nová slova, tedy si obohacuje svou slovní zásobu, učí se gramatická pravidla, a především vnímá svůj mluvní vzor, kterým je nejčastěji rodič.

3.3 Dítě a mateřská škola

Tato podkapitola blíže popisuje organizaci vzdělávání v mateřské škole, jaké formy používají pedagogové, jaké mají možnosti organizace programu vzdělávání, upřesňuje, jak vypadá denní režim v mateřské škole. Dále se zabývá tím, jak učitelé pracují s pohádkou a příběhem, jaké mají v rámci dne možnosti, do jakých činností práci s příběhy zařazují, a co je vhodné při práci s příběhem v mateřské škole dodržovat.

3.3.1 Organizace vzdělávání v mateřské škole

Mateřská škola se od ostatních stupňů škol v rámci systému vzdělávání liší především organizačními formami vzdělávání. V základní škole je vzdělávání většinou rozloženo do určitých vyučovacích celků, tedy nejčastěji do hodin, nebo jiných časových úseků. Z tohoto důvodu v následujících odstavcích uvádím typické znaky organizace dne v mateřské škole a předškolního vzdělávání v prostředí mateřské školy.

V rámci vzdělávání v mateřské škole používá učitel několik různých forem vzdělávání, mezi které řadíme frontální vyučování, skupinové i individuální vyučování, projektové vyučování nebo kooperativní vyučování. Formu frontálního vyučování sice také využívá, stejně jako tomu je na základní škole, ale v daleko menší míře. Formy výuky se často střídají a prolínají, pedagog se nesnaží vytvářet vyučovací bloky, ale naopak celistvě propojuje všechny činnosti v jeden velký celek, který se prolíná celým dnem, učitel tedy na dítě cílevědomě působí po celou dobu jeho pobytu a rozvíjí jeho individuální potřeby. Vzdělávání v mateřské škole je založeno na vzájemném působení dítěte, vrstevníků a pedagoga v průběhu celého dne, děti se vzdělávají po celou dobu pobytu, ne pouze v rámci řízené činnosti. Tedy oproti základní škole, nemají pobyt rozdělený na výuku a přestávky. Je to z důvodu, že dítě se neustále dostává do nových situací, učí se tedy ze všeho, co se kolem něj děje. Jak je již zmíněno výše, v mateřské škole se stejně jako na jiných stupních škol využívá řízených činností, které jsou plánované učitelkou, oproti ostatním stupňům škol se tato forma využívá méně, velký důraz je kladen na volnou formu vzdělávání, která by měla v rámci dne převahovat. Pro děti předškolního věku je ovšem nejvhodnější forma integrovaných bloků nebo projektů, kde lze využít a propojit různé formy vzdělávání jak frontální činnosti, tak skupinové i individuální činnosti. (Svobodová, 2010).

Zásadní je pro dítě volná hra, tedy aktivita, která je spontánní a závisí pouze na dítěti. Dítě si samo volí spoluhráče, formu i prostředky, na učitelovi je pouze z povzdálí sledovat a do hry nezasahovat, ovlivnit hru může pouze tak, že předem připraví nabídku prostředků, pokud má určitý cíl, kterým se snaží na něco navázat (téma). Bezpečnostní rizika, která se k volné hře pojí, by měla být zabezpečena pravidly, která v prostředí mateřské školy většinou vytváří učitel dohromady s dětmi. V procesu vzdělávání má ale i svou nezastupitelnou roli řízená činnost. Je to činnost, která má předem jasně stanovený vzdělávací cíl. Tato činnost je prováděna jak s celou třídou, tak se skupinou, či jednotlivci, není nijak vázána časem, ať už délkou, nebo zařazením do denního režimu, nejčastěji ji ale pedagogové řadí mezi dopolední svačinu a pobyt venku. Během řízené činnosti se učitel snaží o naplnění klíčových kompetencí dítěte, tedy vychází ze zájmů a zkušeností dětí v daném kolektivu tak, aby zároveň navazoval na téma a utvářel celek vědomostí. Do řízené činnosti také řadíme ranní cvičení, které by mělo být nejlépe zařazeno před dopolední svačinu. Tato forma pohybu slouží k pohybovému vyžití dítěte. Učitel cvičení sestavuje z rušné části, zdravotních cviků, závěrečné hry a relaxace,

zklidnění. Cvičení je vhodné zařadit do režimu každého dne, ze zdravotních důvodů a z důvodu správného nejen fyzického vývoje. Každý den je také vhodné zařadit do činností pobyt venku, který dítěti umožňuje dostatečné množství volného pohybu v přírodě, v neposlední řadě je dobré zmínit, že i v rámci pobytu venku se děti vzdělávají. Do režimu dne také řadíme odpočinek a hygienu, odpočinek přichází na řadu v době po obědě, kdy by si děti měly alespoň na půl hodinu odpočinout i fyzicky, tedy položit se na lůžko a nejlépe si poslechnout čtenou pohádku od učitele, po této pauze, by děti, které potřebují spát, měly dále ležet a odpočívat, ale děti, které odpočinku již nepotřebují tolik, by měly vykonávat klidové činnosti u stolečků, jedná se o pracovní listy, rozvoj grafomotoriky, logopedickou prevenci a jiné další individuální činnosti. Potřeba odpočinku je individuální, ale potřeba spánku po obědě je především u starších dětí (5 – 6 let) menší. Výše zmíněná hygiena je s odpoledním odpočinkem úzce spjata, neboť se děti učí sebeobsluze na toaletě, následnému mytí rukou a čištění zubů, tyto návyky, ve kterých se dítě postupně zdokonaluje, jsou nedílnou součástí denního režimu. Hygiena samozřejmě nepatří pouze k přípravě na odpolední odpočinek, ale v tento moment je prováděna hromadně a učitel je všem dětem nablízku, tedy může kdykoliv komukoliv pomoci. Neodmyslitelnou částí organizace dne je strava. Děti se učí jak praktickým dovednostem, tak zdravému životnímu stylu a v neposlední řadě je zde velká příležitost pro sociální učení. Do režimu některých školek také můžeme řadit kroužky, které rozvíjí vždy jednu určitou dovednost dítěte, nejsou povinné, ale často zvyšují prestiž mateřské školy. Jako poslední bod organizace vzdělávání v mateřské škole lze řadit nepravidelné činnosti, kterými mohou být divadelní představení, výlety, návštěva bazénu nebo jiná nevšední aktivita. Tyto činnosti jsou řazeny do vzdělávacího procesu během celého roku a záleží pouze na mateřské škole, jak často je bude realizovat. (Svobodová, 2010).

Z výše uvedených odstavců můžeme říci, že v mateřské škole je oproti škole základní větší prostor pro volnou hru, pro individuální potřeby. Není zde striktně dáno, co vše by děti měly umět, ať už fyzicky či vědomostmi, je zde větší prostor pro změny v režimu dne. Pedagog je ve větší míře partnerem, než autoritou.

3.3.2 Práce s pohádkou v mateřské škole

V mateřské škole je příběh využíván denně a to hned v několika situacích. Nejedná se vždy jen o pohádku. Současné pojetí předškolního vzdělávání je pro práci s pohádkou velmi otevřené, neboť pohádka jako taková může velmi dobře sloužit jako motivační a sjednocující prvek pro integrovaný blok či projekt. Dítě se v projektu lehce orientuje díky příběhu, který je přirozeně sám o sobě funkčním výchovně vzdělávacím prostředkem. Příběh je dětem vyprávěn nebo čten v jakémkoliv denním úseku, učitel vždy reaguje na aktuální situaci, co děti potřebují, jaký příběh se pro téma či vzniklou situaci hodí, pedagog musí být v tomto směru velmi kreativní, aby dítě svým přednesem zaujal. Učitel svým vyprávěním směřuje k tomu, aby dítě došlo k novému poznání jak reality, tak fantazie, k rozvoji sociálních a kognitivních dovedností, k rozvoji citů, aby si dítě příběh prožilo. S prožitkem jako takovým pak pracuje dramatická výchova. Jednak je vhodné, aby učitel dětem předváděl krátké dramatické výstupy, dramatisoval příběhy v rámci motivace, divadelní zpracování dětem známé pohádky, čímž také motivuje děti, aby ony samy se k příběhům vracely a samy je dramatisovaly. Příběhy jsou jako prostředek motivace využívány nejčastěji, časté jsou ale i jiné typy textů (říkadla, básničky, písničky, hádanky). Příběh zajišťuje celistvost učení, udává učiteli i dítěti určité hranice, dává prostor pro fantazii a nabízí možnosti propojení se všemi oblastmi, využívá se při cvičení, pobytu venku, výtvarných aktivitách, zařazuje se i do hudebních chvil a do již zmíněné dramatické výchovy. Důležité je pohádku zařadit na začátek odpoledního odpočinku. Při výběru příběhu by učitel měl dbát na to, aby příběh dětem přinesl nové zkušenosti a poznatky a aby směřoval k cíli, ke kterému učitel míří. Učitel na základě příběhu děti seznamuje s něčím novým, je tedy důležité, aby se o příběhu dále mluvilo, tedy pokud pedagog dovypráví, nebo přečte příběh, měla by následovat zpětná vazba směrem k dětem. Učitel by se měl doptávat na příběh tak, aby zjistil, zda děti všechno pochopily, zda jim neunikly podstatné informace. Tady je vhodné uvést, že není nutné, aby pedagog pracoval vždy s celým příběhem, ale je možné použít pouze části příběhu, které dětskou fantazii daleko více rozvinou, nebo je možné si příběh podle potřeby upravit v závislosti na aktuální situaci a potřebě naplnění cíle. (Svobodová, 2010).

Je ale také nutné zdůraznit, že velkou měrou k upoutání dětské pozornosti přispívá učitelova práce s hlasem, která je pro práci s příběhem velmi důležitá. Učitel je jedním z mluvních vzorů dítěte, tedy dítě se snaží napodobit jeho způsob vyjadřování. Je potřeba,

aby pedagog neměl vadu řeči. Na učitele mateřských škol jsou kladeny vyšší nároky ve směru čtenářské pregramotnosti, kde učitel zprostředkovává psanou formu textu dítěti, tedy nečtenáři, proto je nutné nejen, aby měl správnou výslovnost, ale aby byl i dobrým interpretem literárních předloh. (Gebhartová, 2011).

Příběh je tedy pro práci s dětmi nesmírně důležitý, neboť propojuje realitu s fantazií, předává dětem určité vzorce a nabízí možnost vzdělávání v souvislostech i díky projektovému učení. Učitel používá příběh během různých činností. Není striktně vázán předlohou, tedy může s příběhem naložit podle svého. S dětmi je ale nutné s příběhem pracovat i po přečtení, vyprávění, aby si učitel ověřil, zda děti vše pochopily, aby si děti zopakovaly, o čem příběh byl, jaké z něj plyne ponaučení. Pokud se jedná o pohádku před spaním, kde není vhodné tento rozbor provést hned po přečtení, je vhodné opakovací aktivitu zařadit po odpočinku, v čase, kdy se děti převlékají, kdy čekají na odpolední svačinu. Pedagog samozřejmě nepracuje pouze s příběhem, ale celkově i s knihou. Tedy jeho úkolem je seznámit dítě se čtením, s knihami. K tomuto úkolu je vhodné využívat i nabídek jiných organizací, nejen mateřské školy, ale třeba divadel či knihoven.

Pro uzavření této kapitoly je vhodný citát psychologa Mertina, který vyzdvihuje ještě jednu podstatnou funkci učitele v rámci vývoje vztahu dítěte ke čtení. „*Současná mateřská škola má významný úkol nejen při výuce čtení, ale plní úkoly i při předcházení poruchám čtení*“ (Mertin, Gillernová (Eds.), 2010, s. 171).

4 Praktická část

Zásadním úkolem bylo vymezení cílů výzkumu. Tedy, čím se výzkum bude zabývat a co bude zjišťovat. Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit, zda mají rodiče a učitelé mateřských škol povědomí o pohádkách před spaním. V případě, že povědomí mají, cílem bylo zjistit do jaké míry a zda tyto pohádky využívají. Dále bylo zkoumáno, zda se pedagogové dále vzdělávají v oboru čtenářské pregramotnosti a zda sledují trendy v literatuře pro děti. U rodičů dětí předškolního věku bylo zkoumáno, jakou knihu jejich dítě preferuje. U obou skupin respondentů bylo zkoumáno, zda dětem před spaním čtou, a jak často, dále bylo zkoumáno, jaké tituly pro četbu před spaním dětem pedagogové i rodiče vybírají.

4.1 Metoda výzkumu

Pro výzkum bylo nutné zvolit vhodnou metodu výzkumu, která bude srozumitelná, v dostatečném rozsahu a bude zjišťovat pouze potřebné informace. Dále bylo důležité vybrat vhodnou techniku pro získání dat, která byla pro výzkum nepostradatelná. Dalším faktorem bylo prostředí, ve kterém bude výzkum realizován, tedy prostředí, kde dochází ke kontaktu dospělých a dětí předškolního věku, a to jak ve vztahu rodič a dítě, ale i ve vztahu učitel a dítě. Pro získání dat byla zvolena písemná forma dotazování. Ač je osobní dotazování přesnější a spolehlivější, zvolena byla forma písemná, neboť bylo k výzkumu týkajícího se rodičů osloveno 180 respondentů, tedy by bylo obtížnější se všemi respondenty provést rozhovor, z tohoto důvodu byla zvolena metoda dotazníku, který byl pro rodiče připraven v tištěné verzi. Ze stejného důvodu nebyl veden rozhovor ani s respondenty ohledně výzkumu týkajícího se učitelů. Pedagogů bylo osloveno 150 za pomoci internetového dotazníku. *„Dotazník je určen především pro hromadné získávání údajů. Myslí se tím získávání údajů o velkém počtu odpovídajících. Proto se dotazník považuje za ekonomický výzkumný nástroj. Můžeme jím získávat velké množství informací při malé investici času“* (Gavora, 2000, s. 99). Dotazník pro rodiče dětí předškolního věku obsahoval 13 otázek viz. Příloha B. Dotazník pro učitele mateřských škol obsahoval 12 otázek viz. Příloha A.

4.1.1 Realizace průzkumu

Průzkum bylo nutné rozdělit na dvě části, první část měla za úkol získat data od učitelů, druhá část měla za úkol získat data od rodičů. Dotazníkové šetření je vhodné provádět v prostředí, ve kterém se respondent cítí dobře a bezpečně. Z tohoto důvodu jsem pro první část průzkumu zvolila dotazníkové šetření za pomoci internetového dotazníku. Dotazník na internetu mohl pedagog vyplnit z pohodlí domova, bez zbytečného tlaku okolí nebo časového limitu. Ze 150 rozeslaných dotazníků, se jich vrátilo 104. Pro druhou část průzkumu jsem zvolila prostředí mateřské školy, ke kterému mají rodiče blízký vztah skrze své dítě. Mateřské školy jsem vybírala v Libereckém kraji, celkem jsem do výzkumu zařadila čtyři mateřské školy, tedy MŠ Adélka, MŠ Pod Lesem, MŠ Muchomůrka a MŠ Sídliště. Dotazníky jsem vždy do mateřské školy doručila osobně a předala pověřené učitelce instrukce k jejich rozdělení. Pedagog rozdával dotazníky rovnoměrně do všech tříd, aby bylo zajištěno, že se dostanou k rodičům dětí všech věkových skupin. Dotazníky měla mateřská škola k dispozici po dobu dvou týdnů, poté jsem si je osobně vyzvedla. Ze 180 rozdaných dotazníků se jich vrátilo 100. Oba průzkumy byly prováděny během měsíce ledna roku 2018.

V tomto odstavci stručně charakterizují mateřské školy, které byly do průzkumu zapojeny.

- *MŠ Adélka* – jedná se o vilovou mateřskou školu, která se nachází v centru města, v Jablonci nad Nisou. Mateřská škola má tři věkově homogenní třídy. Škola má kapacitu 72 dětí. Škola má ve svých prostorách vlastní jídelnu i tělocvičnu.
- *MŠ Pod Lesem* – jedná se o vilovou mateřskou školu, která se nachází na okraji města, v Jablonci nad Nisou. Mateřská škola má tři věkově homogenní třídy. Škola má kapacitu 65 dětí. Mateřská škola má v přízemí jídelnu, kuchyň a ředitelnu, v prvním patře se nachází dvě třídy a ve třetím patře se nachází jedna třída a dvě lehárny.
- *MŠ Muchomůrka* – jedná se o pavilónovou mateřskou školu, která se nachází v Jablonci nad Nisou. Mateřská škola má pět tříd a kapacitu 150 dětí. Škola je dvoupodlažní.
- *MŠ Sídliště* – jedná se o pavilónovou mateřskou školu, která se nachází v Liberci. Mateřská škola má čtyři třídy, některé jsou věkově homogenní, některé jsou věkově

heterogenní, kapacita školy je 104 dětí. Mateřská škola sdílí pozemek se Základní školou Vratislavice nad Nisou.

4.2 Výsledky dotazníkového šetření pro učitele MŠ

V následujících podkapitolách předkládám výsledky dotazníkového šetření, které bylo určeno učitelům mateřských škol. Výsledky a jejich vysvětlení jsou ve stejném pořadí jako otázky v dotazníku.

4.2.1 Pohlaví respondenta

První otázka se týkala pohlaví respondentů.

Výsledky ukazují, že dotazník vyplnilo 104 žen a 0 mužů. Tedy lze vyhodnotit, že 100% respondentů bylo ženského pohlaví.

Tab 1 – Pohlaví

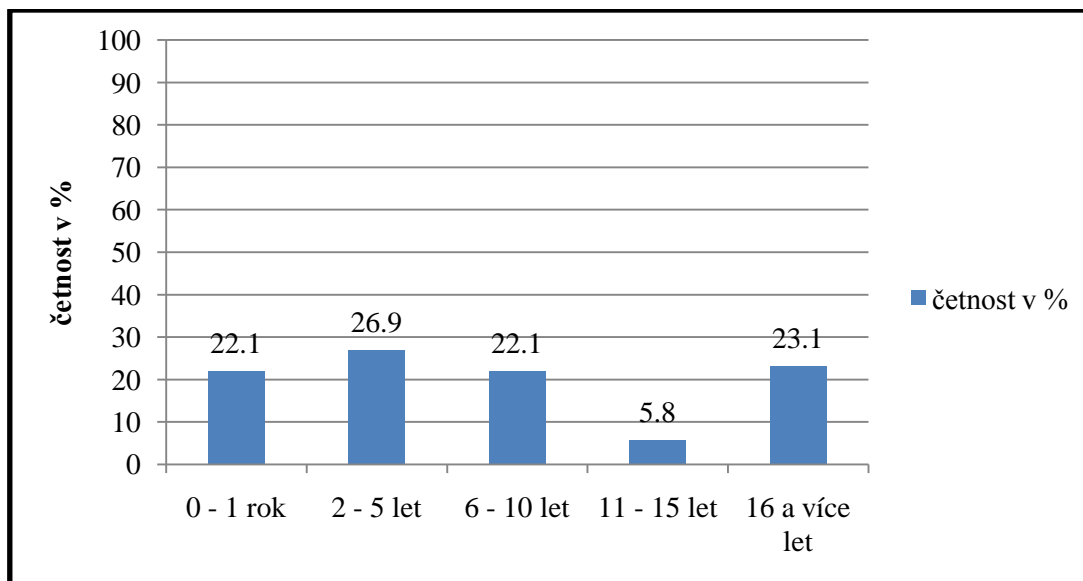
	četnost	četnost v %
muž	0	0
žena	104	100

V mateřských školách tedy učí více žen než mužů.

4.2.2 Délka praxe

Otázka *Kolik let pracujete v MŠ (délka Vaší praxe)?* se zabývala délkou praxe respondentů v prostředí mateřské školy. Pro výzkum je tato otázka důležitá z důvodu zmapování věkové struktury respondentů.

Výsledky jsou následující. Počet respondentů s praxí v rozmezí 0 – 1 rok je 22,1%, s praxí 2 – 5 let je 26,9%, s praxí 6 – 10 let je 22,1%, s praxí 11 – 15 let je 5,8%, s praxí 16 a více let je 23,1%. Tyto výsledky lze vysledovat z níže uvedeného grafu.

Graf 1 – Délka praxe

Tyto výsledky jsou pro výzkum potěšující, neboť je zastoupení respondentů ve všech skupinách. Je zde přibližně stejné zastoupení učitelek začínajících, učitelek s několikaletou praxí i učitelek s mnohaletou praxí.

4.2.3 Četba dětem před spaním

Otázkou *Čtete dětem před spaním?* jsem zjišťovala, zda se dětem v mateřských školách před spaním čte. Odhadovala jsem, že respondenti budou odpovídat kladně, a pokud se objeví negativní odpověď, bude ojedinělá.

Má domněnka se potvrdila, neboť 100% respondentů odpovědělo na otázku *Ano*.

Tab 2 – Četba dětem před spaním

	četnost	četnost v %
Ano	104	100
Ne	0	0

Tyto výsledky jsou potěšující. Pokud 100% respondentů odpovědělo kladně, můžeme tedy předpokládat, že většina pedagogů mateřských škol dětem před spaním čte.

4.2.4 Četnost četby dětem před spaním

Otázkou *Jak často čtete dětem před spaním?* jsem zjišťovala, jak často pedagogové v mateřských školách dětem před spaním čtou. Můj předpoklad byl 5 – 3x týdně. Předpokládám, že se v mateřských školách dětem čte často a že se pedagogové snaží o pravidelné čtení.

Výsledky poukazují na fakt, že denně dětem čte 88,5% dotázaných, 4x týdně 4,8% dotázaných, 3x týdně 5,8% dotázaných, 2x týdně 0,9% dotázaných, méně jak 2x týdně čte 0% dotázaných.

Tab 3 – Četnost četby

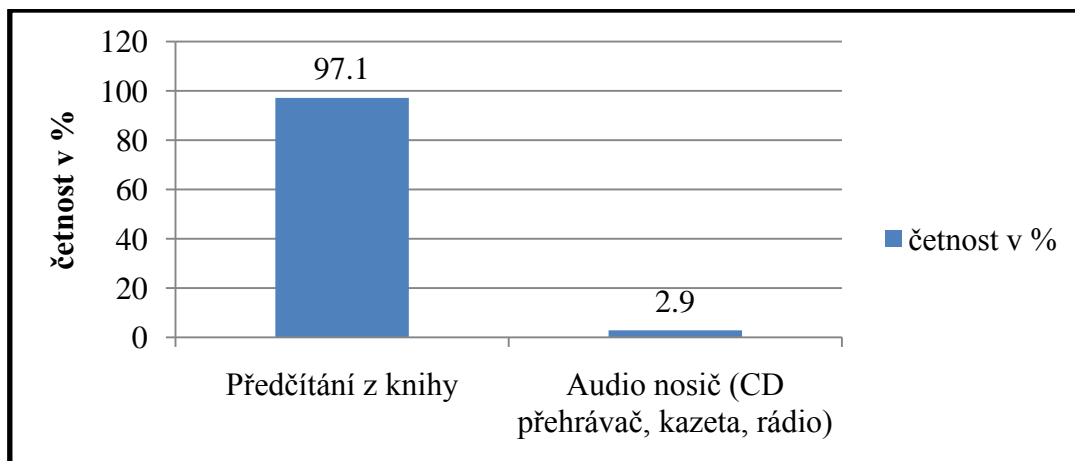
	četnost	četnost v %
Denně	92	88,5
4x týdně	5	4,8
3x týdně	6	5,8
2x týdně	1	0,9
1x týdně	0	0,0
Dětem před spaním nečtu	0	0,0

Z výsledků vyplývá, že více jak 88% respondentů čte dětem před spaním denně, což je velmi pozitivní zjištění. Dále vidíme, že 10% dotázaných čte dětem před spaním 3x nebo 4x týdně.

4.2.5 Forma reprodukce pohádky

Otázkou *Kterou z těchto forem volíte pro děti před spaním častěji?* jsem se snažila zjistit, zda učitelé preferují pohádku čtenou z knihy, nebo pohádku namlouvenou někým jiným na audio nosič. Předpokladem je, že většina respondentů odpoví *Předčítání z knihy*.

Z výsledků můžeme vidět, že 97,1% respondentů preferuje předčítání knihy, a pouze 2,9% respondentů preferuje audio verze.

Graf 2 – Forma reprodukce

Předpoklad tedy odpovídá výsledkům šetření. Výsledky jsou potěšující, protože předčítání z knihy je pro děti přínosnější, seznamují se skrze předčítání s knihou, rozšiřují si slovní zásobu.

4.2.6 Důležitost četby před spaním

Otázka *Je podle Vás důležité číst dětem před spaním?* byla zaměřena na to, zda si učitelé myslí, že je čtení před spaním pro děti důležité. Předpokládám, že pedagogové budou odpovídat převážně kladně, že si uvědomují důležitost rozvoje čtenářské pregramotnosti.

Výsledky ukazují, že 87,5% respondentů odpovědělo *Ano*, 11,5% respondentů odpovědělo *Spíše ano*, pouze 1% respondentů odpovědělo *Ani ano, ani ne*, žádný z respondentů neodpověděl *Spíše ne*, nebo *Ne*.

Tab 4 – Důležitost četby

	četnost	četnost v %
Ano	91	87,5
Spíše ano	12	11,5
Ani ano, ani ne	1	1,0
Spíše ne	0	0,0
Ne	0	0,0

Z tabulky vyplývá, že pro většinu pedagogů je četba před spaním důležitá. V šetření se našel pouze jeden respondent, který četbě před spaním důležitost neubíral, ani nepřipisoval.

4.2.7 Kritérium výběru knihy

V otázce *Jaké kritérium při výběru pohádkové knihy je pro Vás nejdůležitější?* jsem se ptala pedagogů, které kritérium při výběru knihy pro děti je pro ně nejdůležitější. Podle mého názoru budou mít nejméně získaných odpovědí kritéria: *ilustrace* a *název*.

Z celkem 104 odpovědí se 75% respondentů rozhodlo pro odpověď *Motiv pohádky*, 10,6% respondentů pro odpověď *Knihu jsem již ve své praxi použil/a*, 5,8% respondentů pro odpověď *Věkové doporučení v knize*, 4,8% respondentů považuje za zásadní kritérium *Autora*, 2,9% respondentů zvolilo odpověď *Název*, 0,9% respondentů uvedlo za nejdůležitější kritérium *Doporučení od kolegyně*, žádný z respondentů nezvolil odpověď *Ilustrace*.

Tab 5 – Kritérium výběru

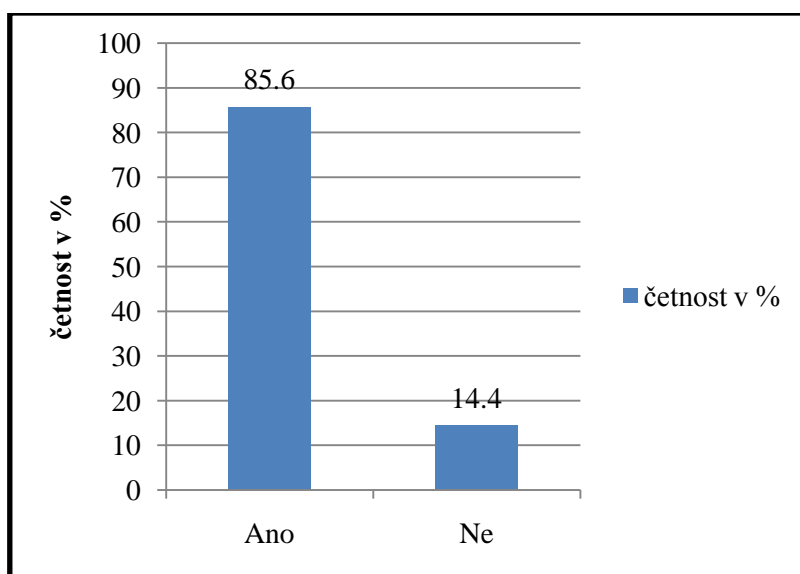
	četnost	četnost v %
Autor	5	4,8
Název	3	2,9
Ilustrace	0	0,0
Motiv pohádky	78	75,0
Věkové doporučení v knize	6	5,8
Knihu jsem již ve své praxi použila	11	10,6
Doporučení kolegyně	1	0,9

Z výsledků je patrné, že většina dotazovaných považuje za nejdůležitější kritérium *Motiv pohádky*. Na druhou stranu za hlavní kritérium ani jeden respondent nepovažoval *Ilustrace*.

4.2.8 Znalost termínu „pohádky před spaním“

Otázkou *Setkal/a jste se již s termínem „pohádky před spaním“?* jsem zjišťovala povědomí pedagogů o termínu „pohádky před spaním“. Podle mého odhadu tento termín bude znát polovina respondentů. Předpokládám tedy výsledky přibližně vyrovnané.

Z výsledků je patrné, že 85,6% respondentů tento termín zná a 14,4% respondentů nezná. Tedy s pojmem „pohádky před spaním“ se již setkaly více jak $\frac{3}{4}$ dotazovaných.

Graf 3 – Znalost termínu

V tomto případě se předpoklad nepotvrdil. Toto zjištění je kladné, pokud 85,6% respondentů pojem ve skutečnosti zná a pokud pod tento pojem pouze neřadí veškerou beletrii čtenou dítěti před spaním.

4.2.9 Obsah pohádky před spaním

Co by měla obsahovat pohádka, která je určena pro čtení před spaním dítěti předškolního věku? Na tuto otevřenou otázku odpovídali respondenti různorodě. Mým záměrem bylo zjistit, zda pedagogové mateřských škol vědí, jaké by měly být příběhy, které čtou dětem před spaním.

Celkem respondenti uvedli 24 charakteristik pohádky před spaním. 40 respondentů zastává názor, že by příběh měl obsahovat ponaučení, 35 dotazovaných klade důraz na jednoduchou zápletku, 27 pedagogů považuje za důležité, aby pohádka měla dobrý konec, 25 respondentů se domnívá, že by měl být příběh pro dítě něčím zajímavý, ať už netradičními postavami, motivem, nebo dějem. 15 odpovědí bylo pro klidný příběh a 15 pro jazyk, který je dětem blízký, podle 14 respondentů by měla pohádka být pozitivní a obsahovat dobro. 8 učitelů odpovědělo, že by pohádka měla obsahovat vtip, 6 učitelů, že by měla být krátká, a 5 učitelů, že by měla obsahovat kouzlo českého jazyka. 4 odpovědi nesou hesla „*ilustrace*“, „*pohádkové bytosti*“ a „*rozuzlení*“. Odpovědi, které uvedli pouze 3 respondenti, znějí „*kladný hrdina*“, „*obsah známý dětem*“, „*černobílé vidění*“, „*absence násilí*“. Dva pedagogové uvedli, že by příběh měl mít pokračování. Vždy pouze jeden respondent odpověděl následovně: „*přátelství*“, „*pro rozvoj fantazie*“, „*hodně přímé řeči*“, „*emoce*“, „*pomoc druhým*“, „*poznávání fungování světa*“.

Podle těchto výsledků je vidět, že většina pedagogů má přehled o tom, jak by pohádka před spaním měla vypadat, a co by měla obsahovat. Objevují se zde podstatné znaky, jakými jsou jednoduchá zápletky, dobrý konec, klidný příběh, jazyk blízký dětem, dobro, krátký příběh a absence násilí.

4.2.10 Preferované tituly knih

Uved'te tituly, které dětem před spaním čtete. Takto byla položena otázka číslo deset, jejímž účelem bylo zjistit, které tituly pedagogové v mateřských školách čtou dětem před spaním. Zajímalo mě, zda učitelé vybírají pro čtení před odpoledním odpočinkem pohádky před spaním, nebo zda dávají přednost lidovým pohádkám. Předpokládám, že většina pedagogů upřednostňuje pro četbu dětem českou literaturu.

Ze 104 respondentů uvedlo celkem 66 z nich alespoň jednu knihu, která má své televizní zpracování v podobě večerníčku. *Pohádky z pařezové chaloupky Křemílka a Vochomůrky* (1974) uvedlo 15 pedagogů, knihu *Rumcajs* (1970) 9 pedagogů, knihy *Rákosníček a rybník* (1998), *Malá čarodějnice* (1964) a *Příhody včelích medvídků* (2002) uvedlo 7 dotazovaných. 5 respondentů uvedlo tituly *Broučci* (1876), *Chaloupka na vršku* (2009), *Knížka Ferdy Mravence* (1962) a *Byl jednou jeden krtek* (1982). Dalšími tituly, které ještě

řadíme k literatuře, která byla zpracována pro televizní večerníček, byly *Kubula a Kuba Kubikula* (1931), *Byla jednou kořata* (1980), *O Makové panence a motýlu Emanuelovi* (1976), *Mikeš* (1935), *Mach a Šebestová* (1982), *Kosí bratři* (1986), *Bubáci a hastrmani* (1946), *Káťa a Škubánek* (2005), *Maxipes Fík* (1981), *Řikání o vile Amálce* (1999), *Bob a bobek, králíci z klobouku* (1993), *Dášeňka čili život štěněte* (1933). Dále celkem 26 dotazovaných uvedlo, že čte dětem před spaním lidové pohádky. 20 respondentů uvedlo jako jeden z titulů *Špalíček veršů a pohádek* (1960), 14 dotazovaných knihu *Pohádkový dědeček* (1958). Dále pak 12 pedagogů sdělilo oblibu knihy *Pohádky skřítky Medovnička* (2010), 11 pedagogů *Martínkova čítanka* (1971), 10 pedagogů *Povídání o pejskovi a kočičce* (1929), 8 pedagogů *Z deníku kocoura Modroočka* (1965) a 7 pedagogů *Honzíkova cesta* (1954). 6 respondentů uvedlo knihy *Chumelení* (2011), *Dobrodružství veverky Zrzečky* (1940), *Alenčina čítanka* (1971). 3 odpovědi měly knihy *Birlibán* (1959), *Nezbedníci* (2011), *A pak se to stalo!* (2010), *Paní Láryfáry* (1992) a *Pohádky se zvířátky* (1988) od Vladimíra Sutějeva. 2 respondenti uvedli knihy *Knížkový pejsek* (2012) a *Eliáš a babička z vajíčka* (2002). Poté se v odpovědích nacházely tituly, které byly uvedeny pouze 1, jejich názvy jsou *Teta to plete* (2004), *Tatínku, ta se ti povedla* (1991), *Radovanovy radovánky* (1994), *Pipi Dlouhá punčocha* (1970), *Haló, Jácičku* (1972), *O líné babičce* (2011), *Kosprd a Telecí* (2013), *Domeček pro šneka Palmáce* (2008) a *Pavouček Pája* (2001).

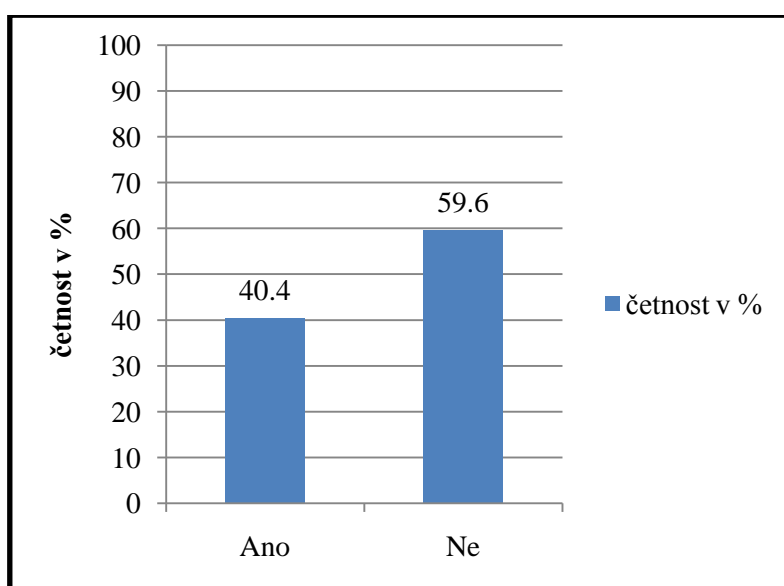
Dále uvádím knihy, které byly uvedeny pouze 1, ale přímo spadají do žánru pohádky před spaním. Těmito knihami jsou *Pohádky do postýlky* (2012) od Marka Srazila, *Medvědí pohádky před spaním* (1999), *Pohádky pod polštář* (2012) od Zuzany Pospíšilové, *František a jeho pohádky do postýlky* (2010) od Lenky Rožnovské. Celkem 6 pedagogů uvedlo knihu *Pohádky před spaním* (2007) od Zuzany Pospíšilové.

Celkově tedy respondenti uváděli převážně českou literaturu, velmi dobré je i zjištění, že se v odpovědích vyskytovaly i pohádky před spaním. Ve značné míře jsou zde zastoupeny lidové pohádky, ale většinou pedagogové uváděli pohádky autorské.

4.2.11 Doplnující vzdělání v oboru čtenářské pregramotnosti

Výsledky z otázky *Absolvoval/a jste již nějaký typ doplňujícího vzdělání v oboru čtenářské pregramotnosti (kurz, školení, studium v rámci celoživotního vzdělávání...)?* by měly poukazovat na to, zda se učitelé dále vzdělávají v oboru čtenářské pregramotnosti. Předpokládám, že se většina pedagogů v tomto oboru nadále nevzdělává.

Na otázku odpovědělo 40,4% respondentů kladně a 59,6% respondentů záporně, tedy 59,6% dotazovaných pedagogů se v tomto oboru dále nevzdělává.

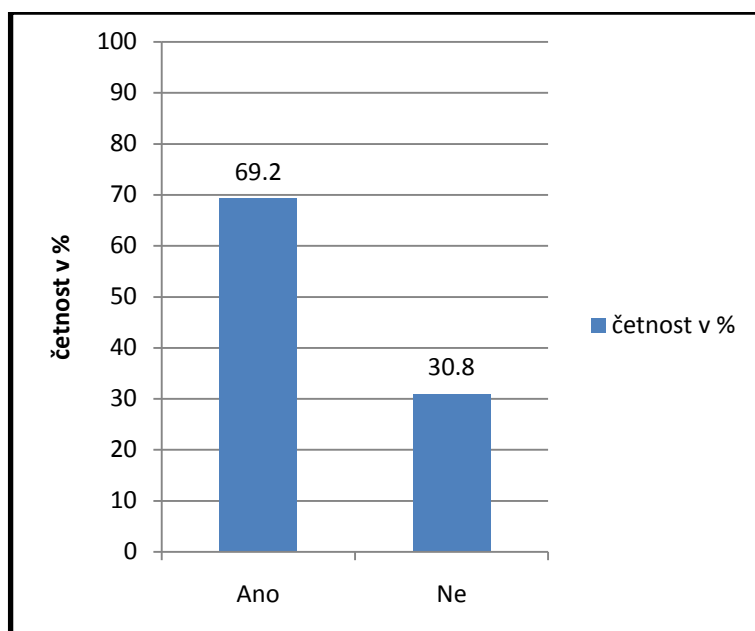
Graf 4 – Doplnující vzdělání

Z výsledků tedy vyplývá negativní zjištění, že 59,6% respondentů se ani jednou nezúčastnilo žádného doplňujícího vzdělání v oblasti čtenářské pregramotnosti. Pouze 40,4% respondentů se alespoň jednou nějakého doplňujícího vzdělání v této oblasti zúčastnilo. Předpoklad se bohužel potvrdil.

4.2.12 Zájem o knižní novinky v dětské literatuře

V otázce *Sledujete knižní novinky v dětské literatuře?* jsem se ptala respondentů, zda sledují knižní novinky v dětské literatuře. Podle mého názoru většina pedagogů nesleduje knižní novinky pro tuto věkovou kategorii.

Z celkových 104 dotazovaných odpovědělo kladně 69,2% respondentů a záporně 30,8% respondentů. Podle výsledků 69,2% dotazovaných pedagogů sleduje knižní novinky v dětské literatuře.

Graf 5 – Zájem o knižní novinky

Z výsledků této otázky vyplývá, že 69,2% dotazovaných se zajímá o nově vydávanou literaturu pro děti a že 30,8% dotazovaných se o tuto tematiku nezajímá. Toto procentuální zastoupení kladných odpovědí je velmi dobré.

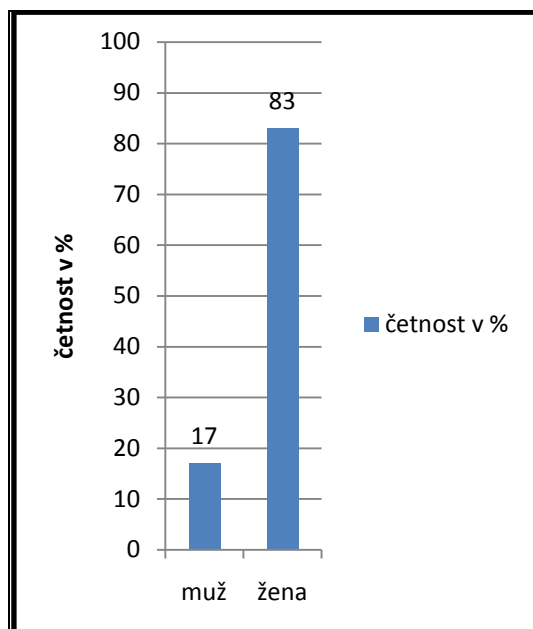
4.3 Výsledky dotazníkového šetření pro rodiče dětí předškolního věku

V následujících podkapitolách předkládám výsledky dotazníkového šetření, kterého se účastnili rodiče dětí předškolního věku. Výsledky a jejich vysvětlení jsou, stejně jako u výsledků předešlého dotazníkového šetření, ve stejném pořadí jako otázky v dotazníku.

4.3.1 Pohlaví respondenta

První otázka se zabývala pohlavím respondentů. Předpokládala jsem, že dotazníky vyplní více žen než mužů.

Z odpovědí vyplývá, že se dotazníkového šetření zúčastnilo 100 respondentů, z toho 17% dotazovaných bylo mužského pohlaví a 83% dotazovaných ženského pohlaví.

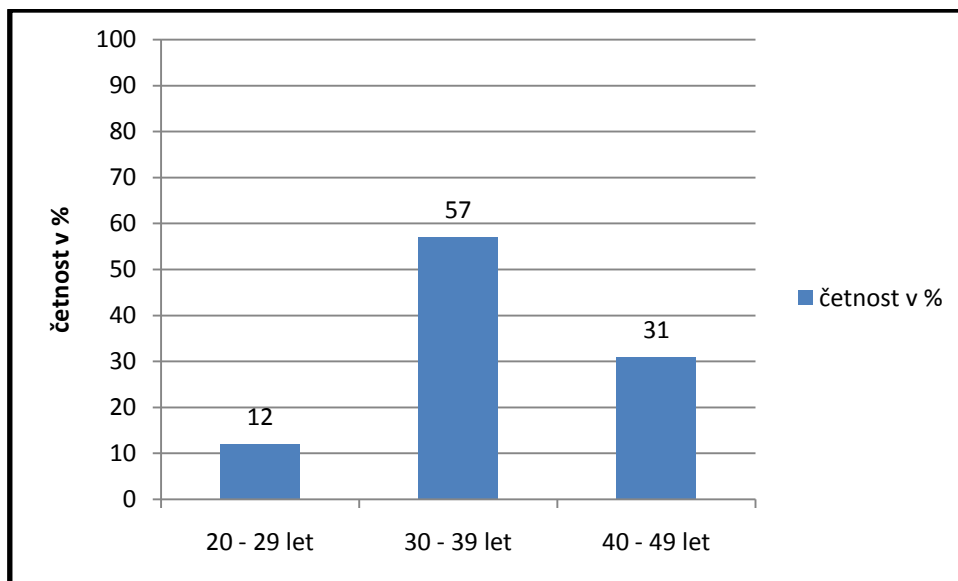
Graf 6 – Pohlaví

Z grafu vyplývá, že dotazníky vyplnilo více žen, než mužů, tedy se předpoklad potvrdil.

4.3.2 Věk respondenta

Otázka *Kolik je Vám let?* byla otevřená. Zajímalo mě, jaký bude věkový průměr rodičů a jaká věková skupina rodičů bude nejsilnější. Předpokládám, že nejvíce rodičů bude ve věkovém rozpětí mezi třicátým a čtyřicátým rokem věku.

Výsledky shrnuji do přiloženého grafu, pro který jsem vytvořila patřičné věkové skupiny. 12% /respondentů uvedlo věk mezi dvaceti a dvaceti devíti lety, 57% dotazovaných uvedlo věk mezi třiceti a třiceti devíti lety, 31% rodičů uvedlo věk mezi čtyřiceti a čtyřiceti devíti lety. Nejmladší respondent byl ve věku 22 let a nejstarší byl ve věku 49 let.

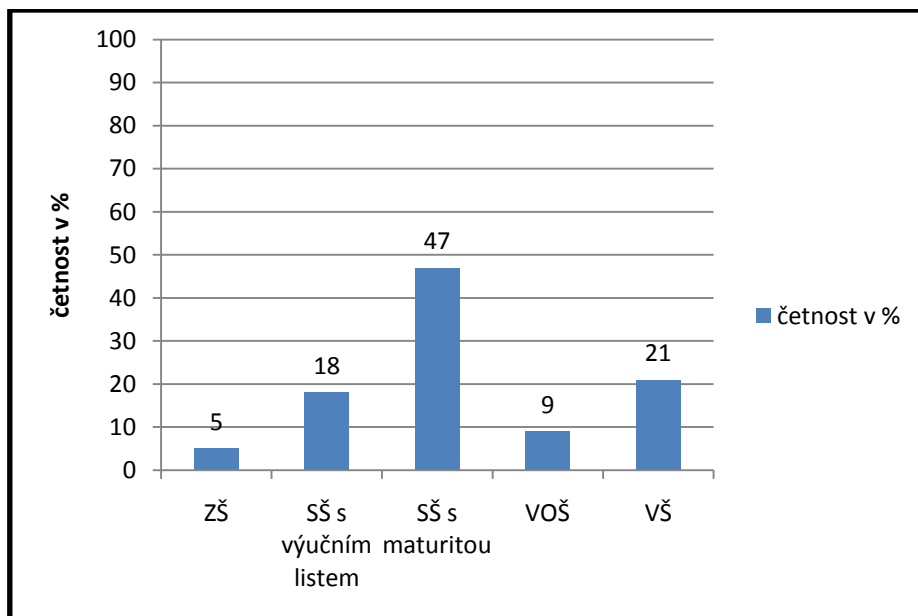
Graf 7 – Věk rodičů

Z výsledků vyplývá, že největší věkovou skupinu tvoří rodiče ve věku 30 – 39 let, tedy se předpoklad potvrdil. Je ale velmi zajímavé, že 31% respondentům je již přes čtyřicet let a to jak mužům, tak ženám. Bohužel je také vidět, že mladých rodičů ubývá, neboť rodičů pod třicet let se šetření zúčastnilo pouze 12%.

4.3.3 Nejvyšší dosažené vzdělání respondenta

Třetí otázka *Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?* se zabývala tím, jaké mají rodiče dětí vzdělání. Zajímalo mě, jaké je průměrné nejvyšší dosažené vzdělání u rodičů dětí navštěvujících mateřskou školu. Předpokládala jsem, že budou zastoupeny všechny stupně vzdělání a že nejvíce respondentů bude mít jako nejvyšší dosažené vzdělání střední školu s maturitou.

Výsledky byly následující. 5% respondentů odpovědělo základní škola, 18% respondentů odpovědělo střední škola s výučním listem, 47% dotazovaných odpovědělo střední škola s maturitou, 9% dotazovaných odpovědělo vyšší odborná škola a zbylých 21% respondentů odpovědělo vysoká škola.

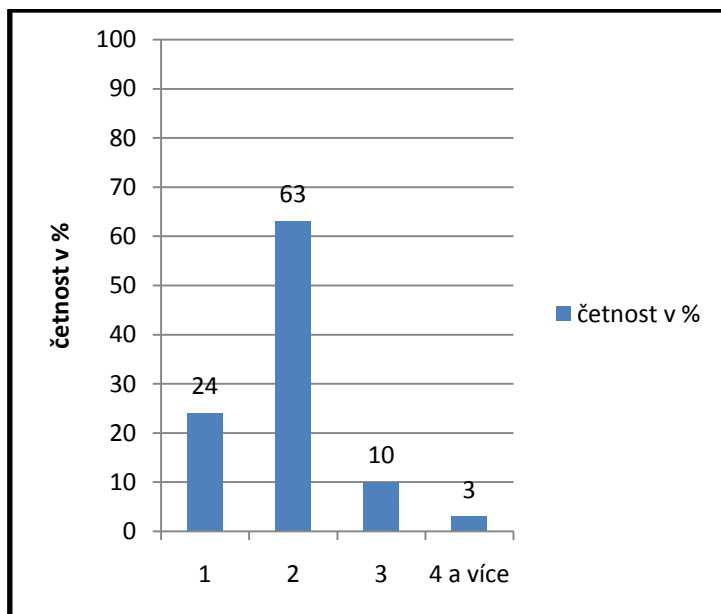
Graf 8 – Vzdělání

Z výsledků tedy vyplývá, že šetření se zúčastnili absolventi různých typů škol. Díky tomuto výsledku by měly být následující výsledky více objektivní. Nejvíce časté nejvyšší dosažené vzdělání je podle předpokladů střední škola s maturitou. Nejméně dotazovaných neabsolvovalo po základní škole již jinou další školu.

4.3.4 Počet dětí respondentů

Otázka *Kolik máte dětí?* zkoumala, jaký počet potomků je u rodičů dětí předškolního věku nejčastější. Podle mého předpokladu mají rodiče nejčastěji dvě děti a minimum rodičů má v dnešní době více jak tři děti.

Z šetření vyplynulo, že 24% dotazovaných má pouze jednoho potomka, 63% respondentů má dva potomky, 10% respondentů má tři děti, a pouze 3% respondentů mají čtyři a více dětí.

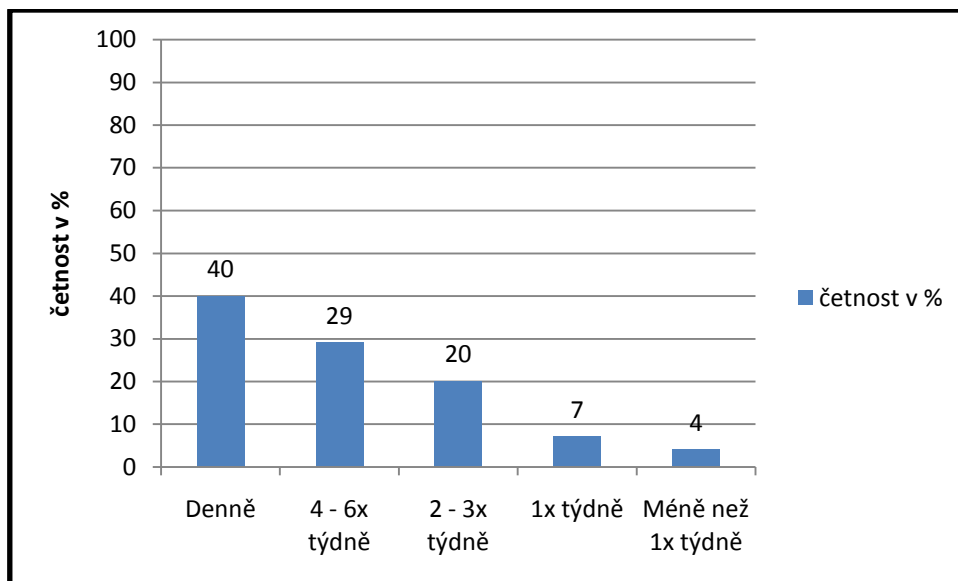
Graf 9 – Počet dětí

Z grafu vyplývá, že nejčastěji mají respondenti dvě děti. Dokonce více jak polovina dotazovaných odpověděla „2“. Nejméně dotazovaných uvedlo, že má čtyři a více potomků. Předpoklad se tedy potvrdil. Samozřejmě musíme brát v potaz i věk rodičů, někteří rodiče teprve další děti plánují a uvedli zatím pouze aktuální stav, je tedy možné, že by se v průběhu let tento výsledek mohl změnit.

4.3.5 Četnost četby dětem před spaním

Otázkou *Jak často svým dětem čtete před spaním?* jsem chtěla zjistit, kolikrát týdně rodiče svým dětem před usnutím čtou. Předpokládám, že většina rodičů svým dětem čte alespoň 4x týdně. Nepředpokládám, že by nějaký respondent odpověděl „Méně než 1x týdně“.

Odpovědi na tuto otázku byly různé. 40% respondentů čte svým dětem před spaním denně, 29% respondentů 4 – 6x týdně, 20% respondentů 2 – 3x týdně, 7% respondentů 1x týdně a 4% respondentů méně než 1x týdně.

Graf 10 – Četnost četby

Z grafu vyplývá, že většina rodičů svým dětem čte minimálně 4x týdně. Bohužel ale 11% rodičů svým dětem čte maximálně 1x týdně.

4.3.6 Osoba, která čte dítěti před spaním nejčastěji

Otázka *Kdo nejčastěji čte vašemu dítěti před spaním?* směřovala na to, zda dětem předčítají spíše rodiče, nebo někdo jiný. Mým předpokladem je, že častěji knihu svým potomkům čtou matky, zajímalo mě ale i to, zda jsou rodiny, kde nejčastěji čte některý z prarodičů.

Výsledky byly následující. 66% respondentů odpovědělo, že před spaním čte dítěti nejčastěji matka, 22% dotazovaných uvedlo jako nejvíce častého předčítajícího otce, 4% uvedla prarodiče a 8% sourozence dítěte.

Tab 6 – Předčítající osoba

	četnost	četnost v %
Matka	66	66
Otec	22	22
Prarodič	4	4
Sourozenec dítěte	8	8
Někdo jiný	0	0

Z výsledku tedy vyplývá, že v 88% dotazovaných rodinách čte dítěti před spaním jeden z rodičů. Podle předpokladu je touto osobou nejčastěji matka. Zajímavých bylo 8% odpovědí ve prospěch sourozence dítěte a 4% ve prospěch prarodičů.

4.3.7 Důležitost četby před spaním

Sedmá otázka *Je podle Vás důležité číst dětem před spaním?* byla zaměřena na názor rodičů dětí předškolního věku, který se týkal četby dětem před spaním. Předpokládám, že většina rodičů bude na tuto otázku odpovídat kladně, ale také si myslím, že několik rodičů na tuto otázku nebude mít vyhraněný názor.

Výsledky sedmé otázky jsou takové, že 79% dotazovaných odpovědělo *Ano*, 16% respondentů odpovědělo *Spíše ano* a 5% odpovědí má možnost *Ani ano, ani ne*. Negativní odpovědi nikdo nezvolil.

Tab 7 – Důležitost četby

	četnost	četnost v %
Ano	79	79
Spíše ano	16	16
Ani ano, ani ne	5	5
Spíše ne	0	0
Ne	0	0

Z tabulky vyplývá, že většina respondentů si myslí, že číst dětem před spaním je důležité. Celkem 79% dotazovaných dokonce uvedlo vyhraněnou odpověď *Ano*. Bohužel 5% respondentů na otázku důležitosti četby dětem před spaním nemá vymezený názor. Dobré zjištění ale je, že na tuto otázku ani jeden z respondentů neodpověděl záporně.

4.3.8 Nejoblíbenější kniha dítěte respondenta

Osmá otázka *Napište, jaká je nejoblíbenější kniha vašeho dítěte*. směřovala na povědomí rodičů o tom, kterou knihu má jejich dítě nejraději. Zajímalo mě, zda rodiče ví, která je nejvíce oblíbená kniha jejich dítěte. Hlavním záměrem ale bylo zjistit, zda děti preferují knihy vydané dříve, nebo knižní novinky.

Respondenti vždy uvedli jednu knihu, nebo neuvedli žádnou a odůvodnili to. Celkem bylo ze 100 odpovědí uvedeno 65 různých knižních titulů. 25 respondentů uvedlo jako nejoblíbenější knihu svého dítěte některou z knih, které buď byly předlohou pro zpracování televizního večerníčku, nebo naopak televizní večerníček byl předlohou pro napsání knihy. Do této kategorie patří například tituly *Byl jednou jeden Krtek* (1982), *Byla jednou kořata* (1980), *Chaloupka na vršku* (2009), *Kubula a Kuba Kubikula* (1931), *O Makové panence a motýlu Emanuelovi* (1976), *Mikeš* (1935). Dále celkem 18 respondentů uvedlo knihy, které nesly ve svém názvu slovo pohádka, do této kategorie řadím například tituly *Špalíček veršů a pohádek* (1960), *Pohádky o princeznách* (1991), *Nejkrásnější pohádky* (1865), *Pohádky pro děti, pro mámy a pro táty* (1961), *Pohádky přednosty Drahoráda* (2013). 15 respondentů uvedlo pohádkovou knihu o zvířatech, do této kategorie přiřazuji například knihy *Medvídek Pú* (1938), *Z deníku kocoura Modroočka* (1965), *Ze života koníčků* (2007). Celkem 11 respondentů uvedlo jako nejoblíbenější knihu svého dítěte některou z knih od Walta Disneyho, oproti tomu 9 respondentů uvedlo některou z lidových pohádek. 6 respondentů uvedlo tradiční českou literaturu zastoupenou knihami *Martínkova čítanka* (1971), *Birlibán* (1959), *Honzíkova cesta* (1954). 3 respondenti uvedli knihu ze žánru naučné literatury, 9 respondentů uvedlo, že jejich dítě nejoblíbenější knihu nemá, a 4 respondenti uvedli, že neví, jaká je nejvíce oblíbená kniha jejich dítěte.

Z výsledků tedy vyplývá, že většina rodičů ví, jaká je nejoblíbenější kniha jejich dítěte, pouze 4% respondentů nevěděla. Největší zastoupení měla skupina knih, které mají své televizní zpracování v podobě večerníčku. Děti respondentů preferují knihy dříve vydané, tedy před rokem 2000. Knih vydaných po roce 2000 bylo v celkovém součtu pouze 15.

4.3.9 Kritérium výběru knihy

Další otázka *Jaké kritérium při výběru pohádkové knihy je pro Vás nejdůležitější?* bylo na výběr z šesti možností odpovědí. Předpokládám, že velká část rodičů si vybere kritérium *Knihu již znám ze svého dětství*, nejméně si podle mého předpokladu respondenti vyberou odpověď *Autor*.

Výsledky této otázky jsou následující. Kritérium *Autor* uvedlo 5% dotazovaných, 6% respondentů uvedlo kritérium *Název*, 9% respondentů odpovědělo *Ilustrace*, 65% rodičů si vybralo *Motiv pohádky* a 15% dotazovaných zvolilo odpověď *Knihu již znám ze svého dětství*.

Tab 8 – Kritérium výběru

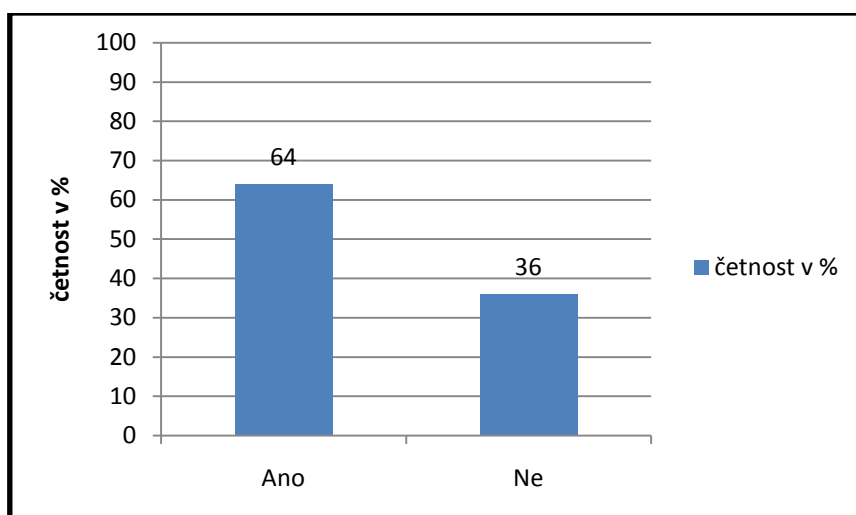
	četnost	četnost v %
Autor	5	5
Název	6	6
Ilustrace	9	9
Motiv pohádky	65	65
Cena	0	0
Knihu již znám ze svého dětství	15	15

Z tabulky lze vyčíst, že většina respondentů jako hlavní kritérium zvolila *Motiv pohádky*. Dále pak nejčastěji rodiče uvedli kritérium *Knihu již znám ze svého dětství*. Nejméně odpovědí získala odpověď *Cena*, tedy dobré zjištění je, že cena není hlavním kritériem pro výběr pohádkové knihy ani u jednoho z dotazovaných. Předpoklady se tedy nepotvrdily.

4.3.10 Znalost termínu „pohádky před spaním“

Otázkou *Setkal/a jste se již s termínem „pohádky před spaním“?* jsem chtěla zjistit, zda mají rodiče dětí v předškolním věku povědomí o tomto termínu. Předpokládala jsem, že většina rodičů termín *pohádky před spaním* znát nebude.

Z šetření této otázky vyšly následující výsledky. 64% respondentů odpovědělo *Ano* a 36% respondentů odpovědělo *Ne*.

Graf 11 – Znalost termínu

Z výsledků tedy vyplývá, že většina rodičů se s tímto termínem již setkala, tedy se předpoklad nepotvrdil. 64% je velmi dobrý výsledek z hlediska informovanosti rodičů v oblasti novinek v dětské literatuře.

4.3.11 Obsah pohádky před spaním

Co by měla obsahovat pohádka, která je určena pro čtení před spaním dítěti předškolního věku? Na tuto otevřenou otázku odpovídali respondenti různorodě. Mým záměrem bylo zjistit, zda rodiče dětí předškolního věku vědí, jaké by měly být příběhy, které čtou dětem před spaním.

Odpovědi na tuto otázku byly různé, celkem bylo uvedeno 16 charakteristik pohádky před spaním. 45 respondentů uvedlo, že by pohádka měla obsahovat ponaučení, 34 respondentů uvedlo jako důležitý faktor dobrý konec příběhu, 16 respondentů odpovědělo, že by pohádka před spaním měla být jednoduchá a dítěti srozumitelná. 14 rodičů odpovědělo, že by příběh měl obsahovat dobrodružství, a naopak 13 rodičů uvedlo, že by pohádka měla být klidná. 13 respondentů klade důraz na rozlišení dobra a zla. Celkem devětkrát byly uvedeny odpovědi „*pohádkové bytosti*“, „*vtip*“ a „*pozitivní*“. Podle 7 respondentů by kniha pohádek před spaním měla obsahovat ilustrace, podle 6 respondentů by měla obsahovat postavy blízké věku dítěte. 6 rodičů klade důraz na to, aby pohádka obsahovala nová slova, rozvíjela slovní zásobu dítěte a kouzlo českého jazyka. 5 respondentů uvedlo odpověď „*přátelství*“, tři respondenti uvedli odpověď „*výchovný motiv*“. Tři respondenti uvedli, že by pohádka měla být krátká, a pouze jeden respondent uvedl, že by pohádka před spaním neměla obsahovat násilí.

Z výsledků vyplývá, že většina rodičů ví, co by pohádka před spaním měla obsahovat. Jsou zde zastoupeny zásadní znaky, jakými jsou dobrý konec, jednoduchost, klid, pozitivnost. Bohužel pouze 3 respondenti uvedli znak, že by měla být pohádka krátká, a pouze 1 rodič odpověděl, že by pohádka měla být bez násilí.

4.3.12 Preferované tituly knih

Dvanáctá otázka *Uveďte tituly, které čtete svému dítěti před spaním.* zjišťovala to, zda rodiče mají přehled o dětské literatuře. Zajímalo mě, jestli rodiče preferují české autory oproti zahraničním, zda dávají přednost knižním novinkám, nebo se drží spíše starší osvědčené literatury, a také mě zajímalo, zda rodiče čtou dětem před spaním pohádky z kategorie pohádky před spaním.

Odpovědi respondentů byly různorodé. Knižních titulů bylo mnoho, tudíž jsem je roztříдила do devíti kategorií. Kategorie „*Večerníčky*“, tedy knihy, které byly zpracovány jako televizní večerníček, nebo na základě takové série vznikly, čítá 90 odpovědí. Mezi tyto knihy řadím například tituly *Byl jednou jeden Krtek* (1982), *Rumcajs* (1970), *Broučci* (1876), *Řikání o víle Amálce* (1999). 30 respondentů uvedlo některou z lidových pohádek. Knihy české beletrie pro děti byly uvedeny ve 27 odpovědích. Takovými

knihami jsou například *Martínkova čítanka* (1971), *Honzíkova cesta* (1954), *Z deníku kocoura Modroočka* (1965). Knihy světové beletrie pro děti byly uvedeny celkem ve 20 odpovědích. Jednalo se například o knihy Walta Disneyho, Astrid Lindgrenové nebo knihy *Medvídek Pú* (1938) či *Neznámkovy příhody* (1957). Dále pak 15 respondentů uvedlo knihu *Špalíček veršů a pohádek* (1960). 15 odpovědí spadá do kategorie „Pohádky o zvířatech“, sem můžeme řadit například knihy *Pohádky se zvířátky* (1988) nebo *Oslík Šedé kopýtko* (2016). Dále pak rodiče uvedli literaturu naučnou, kam řadím například knihy *Encyklopedie předškoláka* (2014), *Dědečku, vyprávěj: Etiketa pro kluky a holčičky od tří let* (2012). Pouze tři rodiče uvedli knižní tituly, které řadíme k pohádkám před spaním. Těmito knihami byly *Hasičské pohádky* (2016), *Pohádky pod polštář* (2012) a *Z pohádkové postýlky* (2015). Poslední kategorií jsou beletrické knihy, které jsem pro potřebu rozřídění zařadila do kategorie „Jiné“. Do této kategorie jsem přiřadila 28 knižních titulů, řadím sem například tituly *Terezka a bublinková víla* (2004), *Neplač, muchomůrko* (1965), *Dětská bible* (2009).

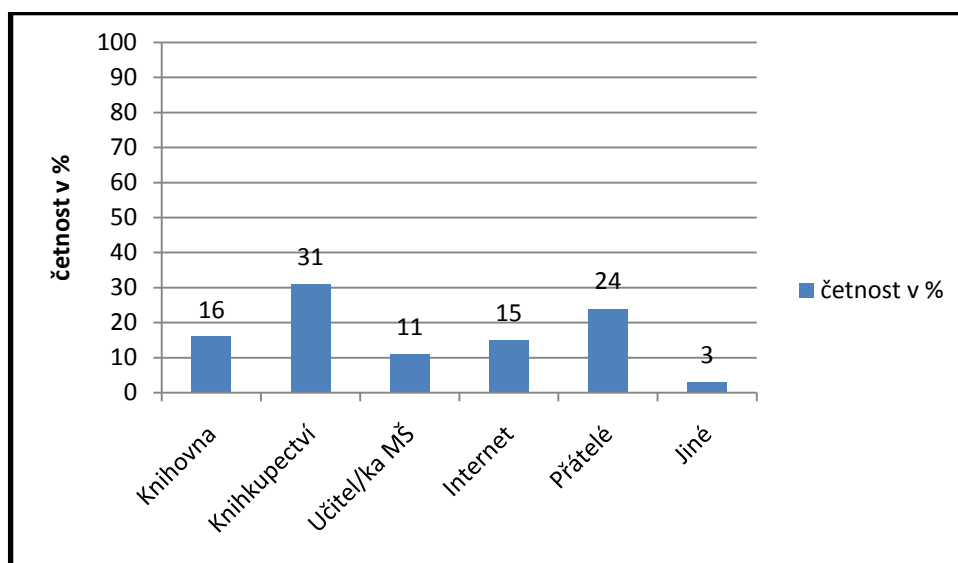
Z výsledků vyplývá, že většina rodičů pro čtení před spaním vybírá večerníčkové příběhy. Česká literatura pro děti se v odpovědích objevuje častěji než zahraniční, která zde má ale také své zastoupení. Rodiče ale častěji volí knihy starší, knihy vydané po roce 2000 se v odpovědích sice objevovaly, ale ne v takové míře jako knihy starší. Pohádky před spaním byly uvedeny pouze třikrát.

4.3.13 Rada při výběru knihy

Poslední otázka *Ke komu byste si šli pro radu ohledně výběru „pohádek před spaním“?* byla položena z důvodu, abych zjistila, vůči komu mají rodiče důvěru ohledně určité odbornosti v oblasti literatury pro děti předškolního věku. Předpokládala jsem, že většina rodičů by si šla pro radu do knihkupectví a že nejméně z nich by šlo pro radu do knihovny.

Z výsledků vyplývá, že 31% rodičů odpovědělo *Knihkupectví*, 24% respondentů odpovědělo *Přátelům*, 16% dotazovaných uvedlo odpověď *Knihovna*, 15% rodičů vybralo odpověď *Internet*, 11% odpovědí měla možnost *Učitel/ka MŠ*, 3% respondentů

odpověděla volnou výpovědí. V těchto případech to byly odpovědi *Pokus – omyl.*, *Knihu vybíráme společně se synem.*, *Část knihy si při výběru přečtu.*

Graf 12 – Rada

Z výsledků této otázky se předpoklad potvrdil. Bohužel většina rodičů nemá dostatečnou důvěru vůči učitelům, aby je požádali o pomoc při výběru knihy. Zaujaly mě ale dvě volné odpovědi. Jeden respondent uvedl, že knihu vybírá společně se synem. Další respondent uvedl, že si část knihy nejprve přečte, díky tomu tak pozná, jakým způsobem autor píše, a zda by taková kniha mohla jeho dítě zaujmout.

4.4 Závěr realizovaného výzkumu

V této podkapitole shrnuji výsledky realizovaného výzkumu. Nejprve sdělím výsledky, které se týkají šetření učitelů, poté rodičů, a na závěr porovnáím výsledky obou skupin respondentů.

Výsledky šetření pedagogů mateřských škol jsou následující. Do průzkumu se zapojilo 104 učitelů, z toho 100% byly ženy. Jejich zastoupení podle délky praxe bylo pro výzkum vhodné, neboť se do šetření zapojily ve stejné míře jak učitelky s praxí kratší než jeden rok, tak učitelky s praxí delší než šestnáct let. Kladné zjištění bylo, že 100% respondentů považuje za důležité dětem před spaním číst, z čehož 88,5% respondentů dětem před spaním čte denně. Dalším pozitivním výsledkem bylo, že 97,1%

dotazovaných učitelů preferuje četbu dětem z knihy namísto poslechu audio nahrávky. 87,5% respondentů považuje čtení dětem před spaním za důležité. Ohledně kritéria výběru knihy se 75,0% respondentů shodlo, že je pro ně hlavním kritériem motiv pohádky, pro 10,6% respondentů bylo hlavním kritériem, že knihu již ve své praxi použili, žádný z respondentů neuvedl jako hlavní kritérium pro výběr knihy ilustrace. Zajímavým zjištěním bylo, že 85,6% respondentů zná termín *pohádky před spaním*. Většina dotazovaných má povědomí o tom, co by pohádka před spaním měla obsahovat, byly zde například uvedeny následující znaky: ponaučení, jednoduchá zápletka, pozitivní konec, klidný příběh, krátký rozsah, absence násilí. Byl zde ale uveden i znak, který pohádce před spaním neodpovídá: hodně přímé řeči. Dalším zajímavým zjištěním byl výběr titulů, které učitelky dětem před spaním čtou. Většina pedagogů dává přednost českým autorským knihám pro děti, které byly vydány před rokem 2000, část pedagogů preferuje pohádky lidové. Dále také velká část pedagogů uvedla mezi tituly knihy, které mají i své televizní zpracování ve formě večerníčku. Pouze deset pedagogů uvedlo knihu, kterou lze řadit do kategorie pohádky před spaním. Odpovědi z této otázky se neshodují s výsledky otázky číslo osm. Nabízí se vysvětlení, že buď některé učitelky, které odpověděly, že termín znají, tak termín pohádky před spaním neznají, ale pod tento termín řadí všechny knižní tituly, které dětem před spaním čtou, nebo že tento termín doopravdy znají, ale knihy z této kategorie nepoužívají. Dále z výsledků vyplynulo, že pouze 40,4% respondentů se alespoň jednou zúčastnilo nějaké formy doplňujícího vzdělávání v oblasti čtenářské pregramotnosti. I tento výsledek může souviset s výše uvedenou neshodou. A stejně tak s tím může souviset i výsledek poslední otázky, který byl, že 69,2% respondentů sleduje knižní novinky v oblasti dětské literatury. V souvislosti s uváděnými knižními tituly je procento respondentů, kteří podle výsledků šetření sledují novinky v oblasti dětské literatury, v rozporu, poukazuje totiž na to, že pokud pedagogové nové knihy znají, ve své práci je nevyužívají.

Výsledky šetření rodičů dětí předškolního věku jsou následující. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 83 žen a 17 mužů. Rodiče byli ve věku od dvaceti do čtyřiceti devíti let věku, nejvíce však byla zastoupena věková skupina od třiceti do třiceti devíti let věku. Ohledně nejvyššího dosaženého vzdělání odpovídali rodiče následovně: 5% základní škola, 18% střední škola s výučním listem, 47% střední škola s maturitou, 9% vyšší odborná škola, 21% vysoká škola. Dále z šetření vyplývá, že 87% dotazovaných nemá více jak dvě děti. Pozitivní výsledky byly, že 40% respondentů čte dětem před spaním

denně a 29% respondentů 4 – 6x týdně. Bohužel 7% respondentů uvedlo, že svým dětem před spaním čte pouze 1x týdně. Dalším zjištěním bylo, že 66% respondentů uvedlo, že dítěti před spaním čte nejčastěji matka, a 22% respondentů uvedlo, že nejčastěji čte dítěti před spaním otec. Pozitivním výsledkem bylo, že 79% dotazovaných považuje četbu dítěti před spaním za důležitou. Dále byla zjišťována nejoblíbenější kniha dítěte respondenta. Z výsledků vyplývá, že většina rodičů ví, jaká kniha je nejoblíbenější knihou jejich dítěte. Mezi těmito tituly byly nejčastěji uvedeny knihy, které mají i svou televizní podobu ve formě večerníčku. Dále pak byly uváděny knihy z české autorské tvorby pro děti vydané před rokem 2000 a knihy zahraničních autorů vydané také před rokem 2000. Pouze 15% respondentů uvedlo knihu, která byla vydána po roce 2000. Dále pak rodiče uváděli kritéria výběru knihy pro čtení před spaním dítěti, 65% respondentů uvedlo jako hlavní kritérium motiv, 15% respondentů považovalo za důležité, zda knihu znají ze svého dětství. Dobrým zjištěním bylo, že žádný z respondentů neuvedl jako hlavní kritérium cenu. Dále pak 64% respondentů uvedlo, že termín *pohádky před spaním* zná. Jeden respondent (muž) k této odpovědi připsal následující větu: „*Znám. Např. O králíčkově, který chtěl usnout. Nefunguje!*“ Tato kniha je založena nejen na příběhu, ale především na práci s hlasem, tedy lze soudit, že respondent buď špatně pracoval se svým hlasem, nebo že kniha skutečně není vhodná pro všechny děti. Otázka ohledně povědomí o obsahu pohádky před spaním měla dobré výsledky, neboť většina rodičů uvedla zásadní znaky pohádky před spaním. Dále pak rodiče uváděli knižní tituly, které svým dětem před spaním čtou. Mezi těmito tituly byly nejčastěji knihy, které mají své televizní zpracování v podobě večerníčku, dále pak česká autorská tvorba pro děti vydaná před rokem 2000, několik titulů knih zahraničních autorů vydaných před rokem 2000, a minimum knižních titulů vydaných po roce 2000. Knižní novinky do svých odpovědí zařazovali rodiče, kteří měli alespoň dvě děti. Pouze tři respondenti ve své odpovědi uvedli knihu, kterou lze řadit mezi pohádky před spaním. Z těchto odpovědí vyplývá, že rodiče buď pohádky před spaním znají a pouze je svým dětem nečtou, nebo do kategorie pohádky před spaním řadí všechny knižní tituly, které svým dětem před spaním čtou. Výsledky z poslední otázky nebyly nijak zásadní. 31% respondentů by se šlo poradit ohledně výběru knihy do knihkupectví a 24% respondentů by dalo na radu přátel. Pro radu k učitelce do mateřské školy by šli rodiče starší 40 let.

Pokud tedy porovnáme výsledky obou skupin respondentů, dojdeme k následujícím zjištěním. Obě dvě skupiny se shodují v tom, že většina respondentů považuje četbu dítěti

před spaním za důležitou. Dále pak je zajímavé zjištění, že 88,5% učitelů čte dětem denně, oproti tomu pouze 40% rodičů čte dětem denně. U obou dvou skupin mělo kritérium výběru knihy *motiv* nejvyšší procentuelní zastoupení, u učitelů se jednalo o 75%, u rodičů se jednalo o 65%. Obě dvě skupiny respondentů mají ve většině případů dobrý přehled o tom, co by měla obsahovat pohádka před spaním. Termín *pohádky před spaním* zná 85,6% učitelů a 64% rodičů, což se ovšem ani u jedné skupiny neprojevovalo ve výběru knižních titulů, které dětem čtou před spaním. U obou skupin byly nejčastěji zastoupeny knižní tituly, které mají svou televizní verzi v podobě večerníčku, dále byly v hojné míře zastoupeny knihy české autorské tvorby pro děti vydané před rokem 2000, byly uvedeny i knižní tituly zahraničních autorů vydané před rokem 2000. Minimum respondentů uvedlo knihu vydanou po roce 2000. A celkem pouze 13 respondentů uvedlo knižní titul, který lze zařadit mezi pohádky před spaním.

5 Závěr

Bakalářská práce se zabírala pohádkami před spaním pro děti předškolního věku. Pohádky jsou v tomto období pro dítě velmi důležité, ať už z hlediska vývoje sociálního či psychického. Dítě se díky pohádkám rozvíjí v několika oblastech najednou. Z tohoto důvodu se práce zabývala i vývojem dítěte z hlediska psychologie.

Teoretická část byla zaměřena na definování pohádky a její typologie. V teoretické části byla dále naznačena charakteristika pohádky před spaním, její znaky, typologie a její autoři. Poté se praktická část zabývala obdobím předškolního věku. Z psychologického hlediska toto období popisuje a předkládá informace o vlivu pohádky na rozvoj dítěte předškolního věku. Práce se zabývá vztahem dítěte a mateřské školy, stručně charakterizuje, jakým způsobem probíhá organizace předškolní výchovy, a jak pedagogové v mateřských školách pracují s pohádkou.

V úvodu praktické části je uvedena metodologie výzkumu, stručně charakterizováno prostředí, ve kterém výzkum probíhal. Jsou uvedeny výsledky obou dotazníkových šetření. Nejprve je uvedeno dotazníkové šetření pro učitele mateřských škol, poté je uvedeno dotazníkové šetření pro rodiče dětí předškolního věku. Výsledky jsou detailně rozpracovány vždy po jednotlivých otázkách. Dotazník se zabýval například otázkami četnosti četby dětem před spaním, důležitosti četby před spaním, výběru knižních titulů pro četbu dětem před spaním nebo znalost pojmu *pohádky před spaním*. Na závěr praktické části jsou shrnuty výsledky realizovaného výzkumu, kde jsou nejprve shrnuty výsledky obou skupin respondentů zvlášť a poté jsou tyto výsledky porovnány.

Cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jaké mají rodiče dětí předškolního věku a učitelé mateřských škol povědomí o pohádkách před spaním. Zda tento pojem znají a pokud ano, zda tyto pohádky využívají. Dále pak bylo cílem zjistit, jak respondenti přistupují k četbě dětem před spaním, a zda vůbec dětem před spaním čtou. Tohoto cíle bylo dosaženo. Obě dvě skupiny respondentů pojem *pohádky před spaním* ve velké míře znají, ale ani jedna skupina s knižními tituly, které bychom mohli zařadit pod pojem pohádky před spaním, nepracuje. Pokud tyto pohádky někdo využívá, jedná se o minimum respondentů. Pozitivní zjištění ale je, že většina respondentů považuje četbu dětem před spaním za

důležitou a dětem před spaním čte. Bohužel ale častěji dětem před spaním čtou učitelky mateřských škol než rodiče.

Zpracovaný text by mohl sloužit ke zlepšení informovanosti rodičů i pedagogů. Na základě výsledků by se mohlo jednat o proškolení učitelů mateřských škol v oblasti četby před spaním dětem předškolního věku, kde by se pedagogové setkali s novými tituly knih a kde by si vyměnili své názory a zkušenosti ohledně četby před spaním. Dále by pak mohlo následovat setkání s rodiči v prostorách mateřské školy, které by uspořádali proškolení učitelé, a kde by se rodiče měli možnost seznámit s nabídkou knižních titulů z oblasti pohádek před spaním a kde by byli seznámeni s tím, jak pracovat s hlasem při četbě dítěti před spaním. Toto setkání by bylo vhodné uspořádat v návaznosti na školení pedagogických pracovníků.

6 Použité zdroje

Beletrie pro děti

FORSSÉN EHRLIN, Carl-Johan (2015). *O králíčkoví, který chtěl usnout: nová cesta, jak uspávat děti*. Zlín: Kniha Zlín. ISBN 978-80-7473-395-6.

KAHOUN, Jiří (2013). *Legrační dům*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4753-8.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana (2012). *Pohádky pod polštář*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0079-6.

POSPÍŠILOVÁ, Zuzana (2017). *O lišce Matyldě a medvědu Šimráčkovi*. Praha: Bambook. ISBN 978-80-271-0236-5.

ROŽNOVSKÁ, Lenka (2013). *Skřítci školkovničky*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4461-2.

ROŽNOVSKÁ, Lenka (2013). *Škola pohádkového kouzlení*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4538-1.

ROŽNOVSKÁ, Lenka (2013). *Víla Větrnka*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4462-9.

SLABÝ, Zdeněk Karel (2014). *Tři princezny a neonek*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4851-1.

SLABÝ, Zdeněk Karel (2015). *Dášenska a Pumprlík*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-5296-9.

SRAZIL, Marek (2005). *Pohádky do postýlky, aneb, Frněk, Duto a Tupo, Vaječnatka a Kropenatka, Wosan Gosan*. Praha: Dybbuk. ISBN 80-86862-05-4.

Odborná literatura

- BETTELHEIM, Bruno (2000). *Za tajemstvím pohádek*. Praha: Nakladatelství lidové noviny. ISBN 80-7106-290-1.
- ČEŇKOVÁ a kol., Jana (2006). *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-095-X.
- ČERNOUŠEK, Michal (1990). *Děti a svět pohádek*. Praha: Albatros. ISBN 80-00-00060-1.
- GAVORA, Peter (2000). *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-79-6.
- GEBHARTOVÁ, Vladimíra (2011). *Jak a co číst dětem v MŠ: komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-854-8.
- KŘIVÁNEK, Vladimír a KUPCOVÁ, Helena (1994). *Malý slovník literárních pojmů a autorů*. Praha: Scientia. ISBN 80-85827-15-8.
- LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana (2006). *Vývojová psychologie*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1284-0.
- MERTIN, Václav, GILLERNOVÁ, Ilona (Eds.). (2010). *Psychologie pro učitelky mateřské školy*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-627-8.
- MŠMT, (2018). *Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT. [cit. 6. 3. 2018] Dostupné z: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/predskolni-vzdelavani/ramcovy-vzdelavaci-program-pro-predskolni-vzdelavani-od-1-1>
- PAVERA, Libor a VŠETIČKA, František (2002). *Lexikon literárních pojmů*. Olomouc: Nakladatelství Olomouc. ISBN 80-7182-124-1.
- RICHTER, Luděk (2004). *Pohádka a divadlo*. Praha: Dobré divadlo dětem. ISBN 80-902975-2-8.
- SVOBODOVÁ a kol., Eva (2010). *Vzdělávání v mateřské škole: školní a třídní vzdělávací program*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-774-9.
- URBANOVÁ, Svatava a ROSOVÁ, Milena (2003). *Žánry, osobnosti, díla*. Ostrava: Ostravská univerzita – Filozofická fakulta. ISBN 80-7042-625-X.
- VÁGNEROVÁ, Marie (2005). *Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-0956-0.

7 Seznam příloh

Příloha A Dotazník pro učitele MŠ

Příloha B Dotazník pro rodiče

Příloha A

Dotazník pro učitele MŠ

Vážené učitelky, vážení učitelé,

obracím se na vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který je zaměřen na analýzu postoje učitelů mateřských škol k pohádkám před spaním v předškolním věku. Dotazník je anonymní.

Za Vaši ochotu a čas věnovaný dotazníku děkuji.

Zuzana Pustaiová

1. Zaškrtněte, prosím:

- Muž
- Žena

2. Kolik let pracujete v MŠ (délka Vaší praxe)?

- 0 – 1 rok
- 2 – 5 let
- 6 – 10 let
- 11 – 15 let
- 16 a více let

3. Čtete dětem před spaním?

- Ano
- Ne

4. Jak často čtete dětem před spaním?

- Denně
- 4x týdně
- 3x týdně
- 2x týdně
- 1x týdně
- Dětem před spaním nečtu

5. Kterou z těchto forem volíte pro děti před spaním častěji?

- Předčítání z knihy
- Audio nosič (CD přehrávač, kazeta, rádio)

6. Je podle Vás důležité číst dětem před spaním?

- Ano
- Spíše ano
- Ani ano, ani ne
- Spíše ne
- Ne

7. Jaké kritérium při výběru pohádkové knihy je pro Vás nejdůležitější (vyberte pouze jednu možnost)?

- Autor
- Název
- Ilustrace
- Motiv pohádky (o čertech, o zvířatech, o autech, o princeznách, o vodnících...)
- Věkové doporučení v knize
- Knihu jsem již ve své praxi použila
- Doporučení kolegyně

8. Setkal/a jste se již s termínem „*pohádky před spaním*“?

- Ano
- Ne

9. Co by měla obsahovat pohádka, která je určena pro čtení před spaním dítěti předškolního věku?

10. Uved'te tituly, které dětem před spaním čtete.

11. Absolvoval/a jste již nějaký typ doplňujícího vzdělání v oboru čtenářské pregramotnosti (kurz, školení, studium v rámci celoživotního vzdělávání...)?

- Ano
- Ne

12. Sledujete knižní novinky v dětské literatuře?

- Ano
- Ne

Děkuji Vám za spolupráci.

Příloha B

Dotazník pro rodiče

Vážení rodiče,

obracím se na vás s prosbou o vyplnění tohoto dotazníku, který je zaměřen na analýzu postoje rodičů k pohádkám před spaním v předškolním věku. Dotazník je anonymní.

Za Vaši ochotu a čas věnovaný dotazníku děkuji.

Zuzana Pustaiová

1. Zaškrtněte, prosím:

- Muž
- Žena

2. Kolik je Vám let?

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- ZŠ
- SŠ s výučním listem
- SŠ s maturitou
- VOŠ
- VŠ

4. Kolik máte dětí?

- 1
- 2
- 3
- 4 a více

5. Jak často svým dětem čtete před spaním?

- Denně
- 4 – 6x týdně
- 2 – 3x týdně
- 1x týdně
- Méně než 1x týdně

6. Kdo nejčastěji čte vašemu dítěti před spaním?

- Matka
- Otec
- Prarodič
- Sourozenec dítěte
- Někdo jiný – uveďte: _____

7. Je podle Vás důležité číst dětem před spaním?

- Ano
- Spíše ano
- Ani ano, ani ne
- Spíše ne
- Ne

8. Napište, jaká je nejoblíbenější kniha vašeho dítěte.

9. Jaké kritérium při výběru pohádkové knihy je pro Vás nejdůležitější (vyberte pouze jednu možnost)?

- Autor
- Název
- Ilustrace
- Motiv pohádky (o čertech, o zvířatech, o autech, o princeznách, o vodnicích...)
- Cena
- Knihu již znám ze svého dětství

10. Setkal/a jste se již s termínem „*pohádky před spaním*“?

- Ano
- Ne

11. Co by měla obsahovat pohádka, která je určena pro čtení před spaním dítěti předškolního věku (3 – 7 let)?

12. Uveďte tituly, které čtete svému dítěti před spaním.

13. Ke komu byste si šli pro radu ohledně výběru „*pohádek před spaním*“?

- Knihovna
- Knihkupectví
- Učitel/ka MŠ
- Internet
- Přátelé
- Jiné – uveďte: _____

Děkuji Vám za spolupráci.